

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra právních dějin

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Trest smrti v dějinách lidstva
a jeho vývoj na území českých zemí do roku 1990

Petr Magasanik

Plzeň 2023

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
Fakulta právnická
Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Petr MAGASANIK**
Osobní číslo: **R18M0232P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Téma práce: **Trest smrti v dějinách lidstva a jeho historický vývoj na území českých zemí do roku 1990**
Zadávající katedra: **Katedra právních dějin**

Zásady pro vypracování

1. Pojem trestu a trestu smrti
2. Smysl a účel trestu
3. Historie trestu smrti v dějinách lidstva
4. Historický vývoj trestu smrti na území českých zemí
5. Vybrané procesy a justiční vraždy
6. Trest smrti v současnosti
7. Praktická část
8. Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

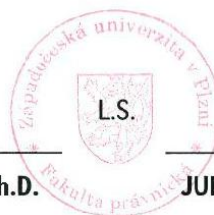
viz zvláštní seznam

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. et Mgr. Vendulka Valentová, Ph.D.**
Katedra právních dějin

Datum zadání diplomové práce: **22. června 2022**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2023**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
vedoucí katedry

V Plzni dne 29. srpna 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma „*Trest smrti v dějinách lidstva a jeho historický vývoj na území českých zemí do roku 1990*“ zpracoval samostatně a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Plzeň, říjen 2023

Petr Magasanik

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval JUDr. et Mgr. Vendulce Valentové, Ph.D. za spolupráci a konzultace při zpracování mé diplomové práce a zejména za její drahocenný čas, trpělivost, cenné rady, podnětné připomínky a konstruktivní kritiku, kterou mi při vedení práce poskytla.

Obsah

1	ÚVOD	1
2	POJEM TRESTU A TRESTU SMRTI	4
2.1	SMYSL A ÚČEL TRESTŮ	5
2.1.1	<i>Teorie absolutní</i>	6
2.1.2	<i>Teorie relativní</i>	7
2.2	ARGUMENTY ZASTÁNCŮ TRESTU SMRTI	8
2.2.1	<i>Oko za oko, zub za zub</i>	9
2.2.2	<i>Odstrašení</i>	9
2.3	ARGUMENTY ODPŮRCŮ TRESTU SMRTI	10
2.3.1	<i>Máme právo brát život?</i>	11
2.3.2	<i>Zneužívání trestu smrti</i>	11
3	HISTORICKÝ VÝVOJ TRESTU SMRTI V DĚJINÁCH LIDSTVA	12
3.1	PRAMENY TRESTÁNÍ	12
3.2	BOHOVÉ JAKO SOUDCE, POROTA I KAT	13
3.2.1	<i>Oheň s vodou</i>	14
3.2.2	<i>Kámen a kříž</i>	15
3.2.3	<i>Zvěř</i>	16
3.3	KATI JAKO POPRAVČÍ	17
3.3.1	<i>Oprátka a meč</i>	17
3.4	POPRAVČÍ STROJE	18
3.4.1	<i>Gilotina a elektrické křeslo</i>	18
4	HISTORICKÝ VÝVOJ TRESTU SMRTI NA ÚZEMÍ ČESKÝCH ZEMÍ	20
4.1	VÝVOJ TRESTU SMRTI DO ROKU 1434	20
4.1.1	<i>Vývoj v předstátní společnosti</i>	20
4.1.2	<i>Období raného feudalismu a vzniku české státnosti</i>	21
4.1.2.1	Vývoj práva	22
4.1.3	<i>Období rozvinutého feudalismu do roku 1434</i>	22
4.1.3.1	Vývoj práva	22
4.1.3.2	Vývoj hrdelního soudnictví	23
4.1.4	<i>Prameny práva</i>	24
4.1.5	<i>Ordály</i>	25
4.2	VÝVOJ TRESTU SMRTI V OBDOBÍ 1434-1620	26
4.2.1	<i>Stav společnosti</i>	26
4.2.2	<i>Zemské právo</i>	27
4.2.2.1	Organizace a vývoj hrdelního soudnictví	27
4.2.2.2	Prameny zemského práva	27
4.2.2.3	Kodifikace zemského práva	28
4.2.3	<i>Soudnictví na Moravě, ve Slezsku a v Lužici</i>	29
4.2.4	<i>Městské právo</i>	30
4.2.4.1	Organizace a vývoj městského hrdelního soudnictví	30
4.2.4.2	Kodifikace městského práva	30
4.2.4.3	Řízení před městskými soudy	31
4.2.5	<i>Úprava úprava</i>	32
4.3	VÝVOJ TRESTU SMRTI V OBDOBÍ 1620-1848	34
4.3.1	<i>Organizace a vývoj soudnictví</i>	34
4.3.2	<i>Právní úprava</i>	36
4.3.3	<i>Vybrané delikty a jejich tresty</i>	39
4.3.3.1	Čarodějnické procesy	39
4.3.3.2	Kacíři	40
4.3.3.3	Svatokrádež	41

4.3.4	<i>Příběh kata</i>	41
4.4	VÝVOJ TS V OBDOBÍ 1848-1918.....	42
4.4.1	<i>Organizace a vývoj soudnictví</i>	42
4.4.2	<i>Právní úprava</i>	44
4.5	VÝVOJ TRESTU SMRTI V OBDOBÍ 1918–1990.....	46
4.5.1	<i>Období první republiky (1918-1938)</i>	46
4.5.1.1	Organizace a vývoj soudnictví.....	47
4.5.1.2	Právní úprava trestu smrti.....	47
4.5.1.3	Role Masaryka v otázce trestu smrti.....	48
4.5.2	<i>Trest smrti v období protektorátu Čechy a Morava (1939–1945)</i>	49
4.5.2.1	Heydrichiáda.....	50
4.5.2.2	Výkon trestu smrti.....	51
4.5.3	<i>Vývoj trestu smrti v období 1945-1948</i>	52
4.5.4	<i>Trestání smrtí v komunistickém období do roku 1960</i>	53
4.5.5	<i>Poslední vývoj trestu smrti v období 1961-1990</i>	56
4.5.5.1	Poslední popravená žena a poslední popravený muž.....	57
4.5.5.2	Oficiální zrušení trestu smrti.....	58
5	VYBRANÉ PROCESY A JUSTIČNÍ VRAŽDY	59
5.1	POPRAVY V ČESKOSLOVENSKU.....	59
5.1.1	<i>Rudolf Slánský</i>	59
5.1.2	<i>Helidor Píka</i>	60
5.1.3	<i>Zavražděný rolník Václav Junek</i>	61
5.2	POPRAVY VE SVĚTĚ.....	63
5.2.1	<i>Americká poprava manželů</i>	63
5.2.2	<i>Francouzská poprava nevinného</i>	63
6	TREST SMRTI V SOUČASNOSTI	65
6.1	MEZINÁRODNÍ DOKUMENTY TÝKAJÍCÍ SE TRESTU SMRTI.....	66
7	PRAKTICKÁ ČÁST	67
7.1	VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU.....	67
	ZÁVĚR	72
	CIZOJAZYČNÉ RESUMÉ	75
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	78

1 Úvod

Nezabiješ. Tématem mé diplomové práce je *Trest smrti v dějinách lidstva a jeho historický vývoj na území českých zemí do roku 1990*. Mým hlavním důvodem pro výběr vývoje institutu trestu smrti jako tématu mé diplomové práce je jeho značná kontroverznost a komplexnost. Trest smrti je jedním z těch právních institutů, který vyvolává silné a různorodé emocionální reakce u lidí a rozděluje společnost na odpůrce a zastánce. Zajímá mě tato zřetelná polarizace a snaha porozumět různým perspektivám a argumentům, které obklopují tento institut. Trest smrti je zároveň jedním z nejstarších a nejkontroverznějších nástrojů, které se v historii trestního práva používaly. Jeho historický vývoj je nesmírně zajímavý, protože odhaluje změny v hodnotových a právních normách společnosti. Tento vývoj zahrnuje různé formy a metody provádění trestu smrti a proměny ve zdůvodnění jeho uplatňování.

Cílem této diplomové práce je provést důkladnou analýzu historického vývoje trestu smrti na území českých zemí až do roku 1989. Práce se zaměří na změny v právní praxi, důvody pro používání tohoto trestu a jeho postavení v rámci mezinárodního i vnitrostátního práva. Trest smrti je jedním z těch témat, která rozdělují společnost na dva tábory – odpůrce a zastánce. Tento nejstarší a nejkontroverzněší nástroj trestání zaujímá zvláštní místo v historii lidské civilizace.

V úvodní kapitole mé diplomové práce se budu detailněji věnovat teoretickým aspektům pojmu trest s důrazem na trest smrti. Zanalyzuji hlavní cíle a funkce, které trestání splňuje, a podrobněji proberu klíčové argumenty předkládané jak zastánci, tak odpůrci trestu smrti. Tato teoretická reflexe nám poskytne pevný základ pro další zkoumání historického vývoje tohoto trestního nástroje na území českých zemí.

Druhá kapitola mé diplomové práce bude věnována detailnímu pohledu na historický vývoj trestu smrti, který se prolínal s dějinami lidstva a jeho právními aspekty. Začneme zkoumáním historických právních základů, kde se jako první klíčový pramen objeví Chammurappiho zákoník, po němž následují další historické dokumenty. Budeme analyzovat různorodé způsoby vykonání trestu smrti, které se

objevovaly během historického vývoje společnosti. Každá kultura a oblast světa projevovala svou jedinečnou kreativitu v určování a aplikaci těchto trestů smrti. V této části práce se zaměřím na výběr několika klíčových a typických metod popravky, které byly používány napříč různými společnostmi v průběhu lidských dějin.

Třetí část mé diplomové práce je stěžejní a nejrozsáhlejší částí celého díla, zaměřující se na detailní historický vývoj trestu smrti na území českých zemí, a to až do roku 1990. Trest smrti, který patří mezi jedny z nejkontroverznějších trestních sankcí v historii, prošel během staletí různými metodami a zdůvodněními pro jeho uplatňování. Jeho vývoj na území českých zemí nebyl omezen pouze na aspekty trestního práva, nýbrž zahrnoval také politické, kulturní a společenské změny, které výrazně ovlivnily jeho používání. Tato část práce bude zkoumat také institut soukromé msty, který hrál významnou roli v trestání v průběhu naší historie. Právě na tomto principu byla postavena značná část trestního práva, které zpočátku neslo charakter soukromoprávního institutu. Bude zdůrazněno, jak klíčové změny a období, včetně středověku, raného novověku, 19. století, éry Československé republiky, doby protektorátu a poválečného období, až po současnou éru, ovlivnily uplatňování trestu smrti. Práce se také zaměří na proměny v aplikaci trestu smrti v jednotlivých historických etapách. Detailně se prozkoumá, jak politické události, kulturní vlivy a společenské změny přispěly k měnícím se postojům k tomuto druhu trestu na území českých zemí. Bude analyzováno, jak trest smrti odráží vývoj našeho společenského a právního systému, a jak se vyvíjely debaty o jeho spravedlnosti, účinnosti a etických aspektech v různých historických obdobích.

V následující kapitole se zaměřím na problematiku justičních vražd a politických procesů. Odpůrci trestu smrti často argumentují, že v těchto případech existuje značné riziko zneužití, a historie českého státu nám poskytuje příklady, které tuto obavu potvrzují. Totalitní režimy dokázaly v minulosti využít trest smrti k politickým účelům. V této části se pokusím přiblížit několik případů justičních vražd v rámci Československa a také představím několik příkladů z jiných zemí, které ilustrují, jak může být trest smrti zneužit v politických procesech.

V předposlední části se krátce a stručně zmíním o postavení trestu smrti ve 21. století. Kde například na evropském kontinentu je tento trest stále užíván, zaměřím

se na Spojené státy americké, kde je trest smrti dosti kontroverzní téma vzhledem pravomoci států tuto problematiku upravovat nezávisle.

V poslední kapitole provedu analýzu anonymního dotazníku, který jsem v rámci své osobní zvědavosti poskytl mezi širokou škálu respondentů všech věkových skupin. Mým cílem je získat pochopení toho, jak různí jednotlivci ve společnosti okolo mě vnímají tuto problematiku. Toto shrnutí mě posléze přivede k mému vlastnímu osobnímu stanovisku a závěru ohledně zkoumané problematiky. Důkladně zvážím veškeré argumenty, které jsem získal během práce. Můj názor bude reflektovat nejen teoretické a právní aspekty této otázky, ale také etické a společenské hledisko. Mým cílem bude představit vyvážený a informovaný závěr, který bude respektovat různorodé názory a postoje k této kontroverzní tématice. Závěr mé práce bude reflektovat celý proces výzkumu a analýzy trestu smrti a nabídne komplexní pohled na jeho historii, vývoj a aktuální situaci v moderní společnosti.

2 Pojem trestu a trestu smrti

Trestem se obvykle rozumí uložení nežádoucího nebo nepříjemného výsledku skupině nebo jednotlivci, který je většinou uložen autoritou. Jedná se o reakci a odstrašující prostředek na určité jednání nebo chování, které je považováno za nepřijatelné.¹

Trest jako takový je široký pojem, se kterým se setkáváme v běžném životě na denní bázi i mimo právní svět. Doma, ve škole, v práci, ve sportovních kruzích, mezi přáteli. Všude bychom se měli řídit nastavenými pravidly a v případě jejich nedodržení by měl přijít adekvátní trest. Laický pohled na trest můžeme vysvětlit tak, že se jedná o následek našeho předešlého jednání. Doma nás rodiče trestají za něco, co jsme provedli, a oni ví, že bychom za to zasloužili potrestat. Mají na to právo i bez právního základu? Mají. Trest je abstraktní pojem. Pod tímto pojmem si můžeme představit celou řadu trestů. V dětství jsme byli potrestáni za to, že jsme provedli něco špatného. Mohli jsme dostat domácí vězení nebo jsme dostali “zaracha” na sledování televize a spoustu dalších trestů. Cílem těchto opatření bylo naučit nás do budoucna, že naše činy mají své následky.²

Trest z právního hlediska zahrnuje nejen hmotné povinnosti nebo donucení, které jsou samy o sobě obvykle nežádoucí: zbavují lidi věcí, kterých si váží (svoboda, peníze, čas). Tresty vyžadují, aby lidé dělali věci, které by normálně dělat nechtěli nebo které by nedělali dobrovolně (trávit čas neplacenými, veřejně prospěšnými pracemi, pravidelně se hlásit probačnímu úředníkovi, absolvovat náročné programy různého druhu). Trest jako takový je sekundární povinností, která vzniká porušením primární povinnosti.³

Soukromoprávní trestání je proces, ve kterém se jednotlivci nebo organizace snaží uplatnit sankce nebo tresty v rámci soukromého práva. Samotné trestání není prováděno státem nebo soudem, ale spíše prostřednictvím soukromých dohod, smluv nebo mechanismů, které jsou dobrovolně přijímány a uplatňovány mezi

¹ Epravo.cz [online]. 2013 [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/ucel-trestu-89770.html>

² Tamtéž.

³ GERLOCH, Aleš. Teorie práva. 8. aktualizované vydání. Právnícké učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-838-9.s. 175.

stranami. Soukromoprávní trestání je užíváno ve všech oblastech soukromého práva a zahrnuje například finanční sankce, odškodnění nebo jiné formy nápravy.⁴

Veřejnoprávní trestání je proces, který provádí stát nebo jiný veřejný orgán s cílem uplatnit sankce nebo tresty za porušení veřejného práva. Trestání je založeno na právních předpisech a provádí se prostřednictvím soudů, správních orgánů nebo jiných veřejnoprávních institucí s pravomocí vynucovat tresty. Primárním účelem je udržování veřejného pořádku a ochrana společnosti.⁵

Nejvyšší možný trest, který jsme jako lidstvo umožnili, je trestat smrtí. Z historického hlediska lze tento způsob považovat za jeden z nejstarších způsobů trestání. Trest smrti je nejkřutějším trestem, jehož cílem je záměrně popravit osoby jakožto reakce na nejhorší možné provinění. Trest smrti je také tématem, které rezonuje celou společností od jejího vzniku. Trestní popravky byly v minulosti za rozsáhlou škálu jednání. Popravky byly a jsou rovněž prováděny neformálně například teroristickými skupinami, městskými gangy nebo mafií. Ovšem tento způsob nelze považovat za legální. Po staletí se však v Evropě a Americe diskuse zaměřovaly na trest smrti jako institucionalizovanou, pravidly řízenou praxi moderních států a právních systémů upravujících závažné trestné jednání a postupy.

2.1 Smysl a účel trestů

Každý provedený trest musí mít smysl a účel, jinak by bylo trestání bezvýznamné a zbytečné. Bezvýznamné trestání by postupem času dovedlo společnost k jejímu zániku, neboť by v člověku nebyla žádná sebereflexe s vědomím toho, že za špatné chování přijde potrestání.⁶

„Smyslem a účelem trestu v nejobecnějším smyslu je ochrana společnosti před kriminalitou. Žádné jiné cíle trestem sledovat nelze, což znamená, že trest nesmí být prostředkem řešení jiných společenských problémů. Účel trestu, vymezený v ustanovení §23 trestního zákona je koncipován jako struktura dílčích cílů a konečného cíle, jež spolu vytvářejí jeden celek. Trest ukládaný pachateli v sobě spojuje jak moment trestní represe a prevence ve vztahu k němu samotnému,

⁴ Tamtéž, s. 177-178.

⁵ Tamtéž, s 182

⁶ Epravo.cz [online]. 2013 [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/ucel-trestu-89770.html>

tak i moment výchovného působení na ostatní členy společnosti (generální prevence). Prevenci i represí je třeba chápat v každém individuálním případě vyváženě, neboť jenom potom individuální prevence působí jako prostředek prevence generální.“⁷

Smysl a účel trestu navazuje na teorie trestání. Během vývoje společnosti nám vznikly dvě základní koncepce trestu. První teorií byla teorie absolutní. Podstatou této teorie byla pouhopouhá odplata. Druhou teorií, která vznikla společně s rozvojem společnosti, je teorie relativní, jejíž myšlenka už je hlubší. Obě tyto hlavní teorie si podrobněji popíšeme v následující podkapitole. Třetím konceptem je teorie smíšená, která má v sobě prvky odplaty a zároveň odstrašujícího případu pro následující potenciální zločine.

Bývalý státní zástupce a prezident Unie státních zástupců JUDr. Mgr. Jan Lata, PhD. ve své literatuře používá jiné pojmy. Rozděluje teorie na teorii retribuční a teorii utilitární. Absolutní teorie je dle jeho slov definována velice úzce, a z toho důvodu upřednostňuje teorii retribuční, která je užívána v anglosaské nauce. *“Dle retribučních teorií je trest ospravedlněn samotným spáchaním zločinu a žádný, byť sebelepší účel trestu, nemůže plně ospravedlnit jeho uložení. Trest je nutno uložit tomu (a jen tomu), kdo spáchal zločin, kterému trest musí být úměrný, výše trestu tak závisí jen na spáchaném zločinu a na žádných jiných aspektech.“⁸*

Utilitární teorie je totožná s teorií relativní, kdy při komparaci obou teorií uvádí: *„Utilitární teorie se zajímají především o budoucnost následků uloženého trestu, který má být ukládán s ohledem na cíle trestní politiky; spáchaný zločin je z hlediska ukládání trestu druhotný.“⁹*

2.1.1 Teorie absolutní

Základem absolutní teorie je pojetí trestu jako spravedlivé odplaty nebo odvety – *Punitur, quia peccatum est* (trestá se, protože bylo spácháno zlo). Tato teorie si zakládá na pojetí, že trest je účelný sám o sobě, není zde potřeba jiného

⁷ Ústavní soud-senát ze dne: 23.4.1998, Sp. zn. / Č.j.: IV. ÚS 463/97

⁸ LATA, J.: Účel a smysl trestu. 1. vyd. Praha: LexisNexis, 2007, s.7

⁹ LATA, J.: Účel a smysl trestu. 1. vyd. Praha: LexisNexis, 2007, s.7

užitečného cíle. Důkazem nám je nejstarší, v úplnosti dochovaný Chammurappiho zákoník. Tento zákoník šestého krále starobabylonské říše, který je předlohou pro pozdější zákoníky, pochází přibližně z roku 1780 př. n. l. Tímto právním řádem byla králem sjednocená tehdejší říše. Nalezneme v něm jedno z nejstarších právnických rčení “*oko za oko, zub za zub*”, které reflektuje tehdejší společnost, její pohled, samotné vnímání trestu a její touhu po pouhé odplatě: “*Jestliže někdo vypíchne oko jiného svobodného člověka, přijde sám o oko*” (*šumma awilum in mar awilim uchtašid inšu uchapadu*).¹⁰

Koncepce myšlenky tohoto trestu převládala ve společnosti po celou dobu jejího vývoje. Tomáš Akvinský je známý svým postojem k trestání, kdy dle jeho tvrzení je jediným smyslem trestu odplata. Mezi další zastánce této teorie patří velcí myslitelé jako Aristoteles nebo německý filosof Immanuel Kant. Ten byl mimo jiné zastáncem názoru, že člověk, který svou vůlí způsobil čin společnosti škodlivý, by měl být za tento čin náležitě potrestán. Trest by měl být přímo úměrný způsobené škodě. V případě vážného společenského prohřešku byl Kant také zastáncem trestu smrti a tvrdil, že by se lidé neměli omilostnit ani jinak z trestu vykoupit, protože v tomto případě trestání ztrácí smysl. „*Obecně je za nejvýznamnější teoretický přístup spadající do rámce absolutních teorií trestání považována teorie ospravedlňující trest sebou samým pro opětovné nastolení práva a spravedlnosti.*”¹¹

2.1.2 Teorie relativní

Koncept relativní teorie trestu se dá považovat jako protipól teorie absolutní. Myšlenka tkví v tom, že účel a smysl trestu působí převážně do budoucna. Významem trestu podle této teorie není pouhá odplata, ale smysl trestu by měl mít mnohem hlubší význam. Cílem trestu má být náprava zločince, a to metodou individualizace. Vychází z humanistické zásady, že ačkoli pachatel spáchá trestný čin, nepřestává být lidskou bytostí. Může se dopustit trestného činu za okolností, které se již nemusí nikdy opakovat, a proto je třeba usilovat o jeho nápravu po dobu jeho uvěznění. Cílem trestu by mělo být dosáhnout morální nápravy pachatele. Při

¹⁰ Chammurabiho zákoník. Iuridictum [online]. 2013 [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: https://iuridictum.pecina.cz/w/Chammurabiho_zakonik.

¹¹ LATA, J. *Účel a smysl trestu*. 1. vyd. Prah: LexisNexis, 2007. s. 36.

udělování trestu by měl soudce zkoumat povahu a věk pachatele, jeho ranou výchovu, vzdělání, prostředí a okolnosti, za nichž se činu dopustil.¹²

V progresivních státech byla zavedena prevence obvyklých pachatelů. Byly zřízeny i školy, je také zaveden systém probace. Relativní teorie se stále více uplatňuje i v případě mladistvých pachatelů. Jedním z nejstarších předpisů na toto téma je zákon o nápravných školách z Indie. Tento zákon se datuje do roku 1890 a jeho cílem bylo zabránit, aby se mladí delikventi stávali potvrzenými zločinci již v raném věku. *“Polepšovny byly zákonnými místy pro uvěznění chlapců: V těchto zařízeních se nacházeli mladší 16 let, kteří byli soudem odsouzeni na dobu dvou let, nejvýše však na pět let. Za účelem opatrování a zadržování s cílem jejich vzdělávání, průmyslového výcviku a morální nápravy.”*¹³

2.2 Argumenty zastánců trestu smrti

Spor o trest smrti je dle mého názoru jedním z nejvíce kontroverzních a diskutovaných témat v oblasti práva a etiky. V této otázce lze společnost rozdělit na dva tábory – zastánce a odpůrce. Vzhledem k tomu, že trest smrti je užíván od samotného počátku společnosti, tak spory ohledně této otázky jsou dlouhodobé, rozšířené a rozdělují společnost na dva tábory. Trest smrti patří mezi nejstarší způsoby trestání, a tudíž se v první řadě budu věnovat argumentům zastánců. Následně vyberu dva argumenty, které jsou dle mého názoru nejčastějším tvrzením, a rozeberu je více.¹⁴

Mezi nejvíce užívané argumenty jsou z mého hlediska odplata a odstrašení. Dalším argumentem je také ekonomické hledisko. Tvrzení, že peníze hýbou světem, se promítá i do tohoto sporu, neboť zastánci tvrdí, že je ekonomicky mnohem výhodnější osobu popravít než trestat na doživotí a ze státní kasy “plýtvat” prostředky. Zastánci jsou také toho názoru, že trestat smrtí je spravedlivé a přináší to zadostiučinění obětem a jejich rodinám. Trest smrti zajišťuje, že odsouzení

¹² Epravo.cz [online]. 2013 [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/ucel-trestu-89770.html>

¹³ <https://www2.gov.bc.ca/gov/content/justice/criminal-justice/corrections/about-us/history/youth/1890>.

¹⁴ JÍLEK, Petr. TREST SMRTI. Brno, 2007. Bakalářská práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně. s. 13-21.

pachatelé nebudou moci uniknout nebo zmírnit svůj trest, a to v porovnání s vězením, kde může docházet k různým změnám a možnostem propuštění.¹⁵

2.2.1 Oko za oko, zub za zub

„*Odplata je zrcadlem, zlo je opláceno zlem.*“ Kdy, proč, za co a jak byl vykonán první trest nám není známo. Proč a jak trestat? Úplně první myšlenkou, proč bychom měli někoho trestat, byla v dřívější společnosti pouhá touha po odplatě. Na otázku, jak by se mělo trestat, prvotní společnost zastávala názor, že trestat by se mělo stejnou mírou škody, jaká byla způsobena. V dřívějších dobách byla součástí zvykového práva krevní soukromá msta. Nebyla v té době jiná možná ochrana, jako je tomu dnes, a použití násilí bylo nejefektivnější. „*Uplatnění pravidla krev za krev bylo nejen povinností všech členů poškozeného rodu, ale také jejich právem uchopit spravedlnost do svých rukou.*“ Lidé často užívají toto rčení a často tvrdí, že jak jinak by se měla smrt trestat než také smrtí. Tato tzv. teorie odčinění viny ale spíš vypadá jako zákon odplaty a msty. Fakt, že významem trestu je pouhá odplata a že trestat by se mělo stejnou měrou, nám dokazuje Chamurapiho zákoník. „*Prvním pokusem omezit soukromou mstu bylo talio. Tímto způsobem odplaty založeném na principu oko za oko, zub za zub měl být spor definitivně vyřešen.*“¹⁶ *Lex talionis* je dnes považována za jednu z nejstarších právních zásad. Ze samotného znění této archaické zásady je zřejmé, že způsob potrestání by měl odpovídat způsobu poškození.¹⁷

2.2.2 Odstrašení

Zatímco touha po odplatě je nejstarším argumentem pro smrt trestat smrtí, tak si trůfám říct, že odstrašující účinek patří naopak mezi nejčastější argumenty zastánců. Základním stavebním kamenem, na kterém tato teorie stojí, je předpoklad, že pokud pachatele nějakého vážnějšího provinění vůči společnosti zbavíme života, tak tento fakt “odstraší” další potencionální zločince, kteří by chtěli

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ MALINA, Jaroslav a kol. *Antropologický slovník, aneb co by mohl o člověku vědět každý člověk*

¹⁷ Chammurabiho zákoník. Iuridictum [online]. 2013 [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: https://iuridictum.pecina.cz/w/Chammurabiho_zakonik

něco podobného spáchat. Myšlenka odstranění je jednou ze základních funkcí trestu jako takového. Někteří zastánci trestu smrti tvrdí dodnes, že by měl být součástí právního řádu jakožto odstrašující trest.

Dalším předpokladem této teorie je, že potencionální pachatel si je vědom toho, jaký trest bude následovat, a ani to ho neodradí. Tohle vše souvisí s vnitřním postojem pachatele a jeho plánováním, že provede-li nějaký čin, za který může očekávat trest smrti, je si toho vědom. Ovšem jak ukazují statistiky, většina zločinců, co spáchala čin hodný trestu smrti, jednala většinou v afektu, pod vlivem drog nebo to byla reakce na nějakou danou situaci, „... *ani jeden ze zkoumaných před vlastním činem si neuvědomil hrozbu trestu smrti. Přestože věděli o existenci trestu smrti, vrahové jednali výhradně emocionálně, nebyli schopni dohlédnout za přítomnost a nedali se myšlenkami na hrozící trest smrti od spáchání činu odradit.*“¹⁸

Tento prokázaný fakt hraje do karet odpůrcům trestu smrti, kteří tvrdí, že dle empirických výzkumů nebyla efektivnost odstrašení prokázána. A to právě z důvodu, že zločinci činy hodné trestu smrti většinou nepromýšlí dopředu a ačkoli jsou s následným trestem obeznámeni, tak si v danou chvíli kolikrát ani nepřipouští, že by mohli být dopadeni. Což dokazují i samotná tvrzení zločinců - „*to si člověk v tu chvíli vůbec nepřipouští, že by se to mohlo provalit.*“¹⁹

2.3 Argumenty odpůrců trestu smrti

Odpůrci nejvyššího trestu smrti mají několik důležitých, logických a etických argumentů, proč by měl být trest smrti zrušen anebo alespoň částečně omezen. Jedním z hlavních argumentů je společenská obava z nespravedlivého odsouzení. Právní systémy nejsou dokonalé. Odpůrci trestu smrti také často tvrdí, že neexistují dostatečné důkazy pro to, že trest smrti skutečně odstrašuje od spáchání trestného činu. Trestat smrtí společnost odpůrců považuje za neetické, nemorální a hlavně

¹⁸ ESTOVÁ, C.C.: *Trest smrti v německo-českém porovnání: Inaugurační disertační práce k získání doktorátu na Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně*. 1. vydání. Brno: Doplněk, 1996. 177 s. ISBN 80-85765-56-X, str. 16

¹⁹ VESELÝ, L.X.: *Doživotí: autentické výpovědi doživotních vězňů*. Praha: XYZ, 2007. 446 s. ISBN 978 - 80-87021-82-8, str. 63.

nelidské. Neetické, nemorální, nelidské. Někteří lidé se domnívají, že i pachatelé velmi závažných zločinů by měli mít možnost rehabilitace a změny. Dalším argumentem je ekonomický aspekt, neboť řada odpůrců je toho názoru, že popravy jsou kolikrát finančně náročnější než samotné vězení. Také riziko politického zneužití patří mezi argumenty a historie je nám svědkem, že trest smrti byl mnohokrát zneužit. Politickým procesům a justičním vraždám se budu věnovat v kapitole číslo 5. Řada odsouzených k trestu smrti může trpět psychickými problémy, což může mít vliv i na potencionální spravedlivý průběh soudního procesu.²⁰

2.3.1 Máme právo brát život?

Otázka, zda máme právo brát život, patří mezi jedny z nejzávažnějších etických a právních otázek, které společnost řeší. Diskuze ohledně trestu smrti je jen jedním z mnoha kontextů, ve kterých se tato otázka objevuje. Trest smrti patří k těm nejextrémnějším formám zásahu do práva na život. Mnoho lidí má morální a etické námitky. Argumentují tím, že nikdo by neměl mít právo rozhodovat o životě a smrti jiné osoby a že trest smrti porušuje základní lidská práva. V demokratických zemích je na úrovni ústavních či jiných zákonů právo na život přímo zakotveno jako jedno z nejdůležitějších práv. U nás zakotvení nalezneme v Ústavě.²¹

2.3.2 Zneužívání trestu smrti

Zneužívání trestu smrti je velice častým tvrzením a dá se také považovat za jeden z hlavních argumentů odpůrců. Kritici také tvrdí, že zde může také docházet k časté diskriminaci a že ten, kdo má v rukou moc, tuto moc může využít pro osoby, které jsou „nepohodlné“, ať se jedná o pouhé jednotlivce či větší skupiny. Troufám si říct, že v naší bohaté historii by se dala najít spousta příkladů, kdy byl trest smrti zneužit a docházelo k vraždám nepohodlných lidí pro tehdejší společnost. Justičním vraždám se budu podrobněji věnovat později.²²

²⁰ JÍLEK, Petr. TREST SMRTI. Brno, 2007. Bakalářská práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně. s. 13-21.

²¹ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů

²² JÍLEK, Petr. TREST SMRTI. Brno, 2007. Bakalářská práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně. s. 13-21.

3 Historický vývoj trestu smrti v dějinách lidstva

Historický vývoj trestu smrti v dějinách lidstva je velmi rozmanitý. Samotné tresty sahají až k počátkům lidstva samotného. Způsob potrestání se vyvíjel různými způsoby v průběhu dějin. Pravěk a starověká doba, zde byl Trest smrti byl běžný a prováděn veřejně. Následně ve středověku, byly popravy stále běžné, včetně čarodějnických procesů. Osvícenství a moderní doba, tak zde se začala se objevovat kritika trestu smrti, některé země začaly reformovat své trestní systémy. Postupem času mnoho zemí omezilo trest smrti, ale některé stále pokračovaly v jeho používání.

Nejčastějším způsobem byla veřejná poprava, která měla sloužit jako výstraha pro ostatní. V Římě se smrtí trestaly všelijaké zločiny, jako například zrada, krádež a samozřejmě také vražda. *"Trest je ovládnut filozofií odplaty a odstrašení. Pachatel je postižen stejným způsobem, jakým sám zasáhl postižené - tedy dle zásady oko za oko, zub za zub"*²³

3.1 Prameny trestání

Jeskyně v Addaúře na Sicílii jsou historickou lokalitou, která může být spojována s trestáním a perzekucí. Addaúra je rozsáhlý archeologický komplex v blízkosti města Palermo na Sicílii, který obsahuje mnoho jeskyní, které byly v minulosti používány jako pohřebiště a rituální místa. Je možné, že některé z těchto jeskyní byly v minulosti používány k trestání nebo mučení lidí. Uvnitř jeskyně je nejspíš znázorněno první trestání, což lze považovat za důkaz toho, že trest jako takový je stejně starý jako lidstvo samo. Znázornění vyobrazuje svázanou osobu, okolo ní stojí několik lidí. Osoba je svázaná tak, že v případě vzprímení se začne automaticky škrtit. Tento nálezn lze tedy považovat za jakýsi náznak důkazu toho, jak staré trestání je.²⁴

Nejstarším psaným zákoníkem v našem držení je všemi známý zákoník krále Chamurapiho. Zákoník pochází z doby přibližně 1800 př.n.l. a byl jedním z prvních pokusů kodifikovat právo, tedy shrnout soubor zákonů a nařízení do

²³ ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*

²⁴ LYONS, Lewis. *Historie trestu (Justiční tresty od dávných dob po současnost)*. Svojtka & Co, 2004. ISBN 80-7352-021-4. s. 7.

systematického právního systému. Tímto způsobem se snažil zajistit jasná pravidla pro občany a řídit jejich chování. V zákoníku je krásně vidět smysl a účel trestů tehdejší společnosti, neboť zde byl zakotven princip „oko za oko, zub za zub“, který ovlivnil celou společnost na staletí dopředu. Zákoník obsahoval několik trestů smrti, které byly určeny pro různé trestné činy a přečiny. Tyto tresty smrti byly aplikovány v souladu s tehdejším právním systémem.²⁵

Rád bych uvedl další typický pramen týkající se trestu smrti, a tím jsou Drakonické zákony. Státník Drakón ve starověkém Řecku přibližně v 7. století př. n.l. zavedl tyto velmi přísné a tvrdé zákony. Význam slova drakonické se uchoval do dnešní doby a naše společnost jej užívá dodnes pod významem velmi kruté.²⁶

3.2 Bohové jako soudce, porota i kat

Vzhledem k tomu, že v prvopočátcích chyběl jakýsi vyšší aparát, který měl pravomoc k rozhodování o vině a trestu, tak společnost byla zaměřena na víru a na pozici Boha jakožto nejvyššího. Z tohoto důvodu se první část této kapitoly jmenuje Bohové jako soudce, porota i kat. A to především proto, že v prvotní společnosti bohové plnili funkci soudce, poroty i kata zároveň. Principy ordálů jsou založeny pouze na víře, a proto jsem tuto kapitolu pojmenoval „Bohové jako soudce, porota i kat“. Protože pouze bohové a živly měli tu pravomoc rozhodnout, zda je daná osoba vina anebo nevina. Pokud dotyčná osoba nepřežila boží soud, společnost to brala jako přiznání viny, a proto kat. Pokud naopak dotyčná osoba boží soud přežila, mělo se za to, že je nevinná. Způsobů ordálů existovalo několik. Například ordál železem spočíval v tom, že obviněné osoby musely chodit po rozžhaveném železe. Buď měly vydržet přejít určitou vzdálenost, anebo vydržet určitý čas. Pointa ordálů jídlem se vyznačovala tím, že dotyčná osoba musela polykat obrovské množství jídla. Ordál jídlem není v našich krajinách doložen. Co se týká ordálů pitím, tak jej máme doložen u afrických Masajů. Tento ordál spočíval v tom, že osoba byla donucena vypít mléko, ve kterém byla krev dobytka. Pokud se krví neotrávil, tak byl nevinný.²⁷ Ordály vodou byly rozděleny na studenou a teplou vodu.

²⁵ Tamtéž, s. 8.

²⁶ Tamtéž, s. 9.

²⁷<https://eurozpravy.cz/magazin/ke-schvaleni-ordaly-jak-vypadalo-stredoveke-pravo.eb116b3a>

Karel Schelle definuje boží trest jako „*zvláštní kategorie iracionálních důkazních prostředků ve středověkém procesním právu, jehož podstata spočívala v tom, že osoba, která dokazovala svoji pravdu nebo nevinu, kterou za dané situace jiným způsobem neuměla dosvědčit, musela se podrobit určitému úkonu a podle jeho příznivého nebo nepříznivého důsledku uznalo se její tvrzení na pravdivé nebo nepravdivé.*“²⁸

3.2.1 Oheň s vodou

Voda jako jeden z nejdůležitějších živlů hraje v lidské kultuře obrovskou roli. Již od prvních společností voda poskytovala potravu v podobě hojnosti ryb, fungovala také jako způsob přeprav a samozřejmě také jako jeden z druhů poprav a zároveň očisty. Již v prvopočátcích společnosti voda hrála mimořádnou roli během poprav. Fungovalo to tak, že provinilec byl ponechán vodstvu napospas a očištné vlny s danou osobou naložily podle svého – osoba se utopila, byla odnesena vlnami do neznáma, anebo očištěna. Jak fungovaly ordály vodou, uvedu na příkladu z dob kmene Frísů. Tento germánský kmen žil na dnešním území Německa a Nizozemska. Národ a osoby žijící ve vesnici na pobřeží moc dobře znaly, jak funguje příliv a odliv. Ten, jehož čekal boží soud, byl přivázán ke kůlu a čekalo se na vysoké přílivy, které v této oblasti byly dosti vysoké. Následující den po přílivu, pokud osoba byla stále přivázána ke kůlu a žila, se mělo za to, že je dotyčný neviný a díky tomu, že přežil, byl očištěn.²⁹ Způsobů bylo několik a lišily se od území a tehdejší společnosti. Další možností, kterou nalezneme v Curyšském hrdebním soudním řádu z patnáctého století, bylo hození osoby do vody. Osoba byla svázaná do kozelce. Buď následující proud přežila, anebo zemřela. Důkaz boží vůle můžeme spatřovat také v nedaleké Basileji. Příkladem nám je nařízení městské rady z 16. století, které dokládá jeden z tehdejších způsobů božího soudu. Ženám, které zabily děti, byly svázané ruce a nohy a zároveň jim byla kolem krku připevněná nafouknutá hovězí kůže. Následně byly hozené do vody z rýnského mostu. Pokud ženy doplávaly na druhý konec města a cestu přežily, bralo se to jako důkaz boží vůle, že jsou očištěny. Již zmíněným nařízením basilejské rady bylo výslovně

²⁸ SCHELLE, K.: Ordály jako důkazní prostředek v procesním právu, in: Slovenská archivistika, Bratislava 1980, s. 119.

²⁹ SCHREIBER, Hermann. Trest smrti v dějinách lidstva. Praha: Naše vojsko, 2008. ISBN isbn:978-80-206-0975-5, s.120.

zakázáno ženy, jakkoliv oživovat, protože jen díky tomu se dalo poznat, zda je bohové očistili.

„Pokud existuje živel, jenž se svou očistnou silou může vyrovnat vodě, pak je to právě oheň. Oheň pohlcuje vše čisté i nečisté, hříšné i nevinné. Zlo spáleno na popel přestávalo existovat ještě úplněji a dokonaleji než hříšná těla odnesená proudem vody.“³⁰ V případě, že osoba byla nevinná, přežije vyšší moc zkoušku ohněm a je chráněná božskou mocí. Homosexualita, pohlavní styk se zvířaty anebo jiné způsoby nepřírodního sexuálního chování byly trestány smrtí v ohni. Tyto „jiné způsoby nepřírodního sexuálního chování“ byly často spojeny s kacířstvím a považovalo se to za odklonění od pravého náboženství. Z toho důvodu se například v čarodějnických procesech vyšetřoval pohlavní styk s ďáblem. Osob, na které se pohlíželo jako na nepravé křesťany, bylo možné se zbavit jediným způsobem – spálením na popel. Upalování a utopení znal již Chammurappiho zákoník. Hranice byly stavěny napříč celým světem.³¹

3.2.2 Kámen a kříž

„Kamenování je trest pocházející ještě z předbiblických časů vyhrazený zejména svatokrádežníkům. Podstatou exekuce je usmrcení viníka házením kamenů a setkáváme se s ním téměř všude, a to zejména v rané fázi vývoje daných společností. U řady orientálních národů to byl řádný trest za zradu a jednání proti obecnému zájmu“³² V období archaického Řecka se tento způsob užíval velmi často. Ve Starém zákoně se ukamenováním trestalo cizoložství manželky, nevěra snoubenky, braní božího jména nadarmo, vzpoura syna a spousta dalších deliktů. Tento trest byl častý po celém světě a ještě ve 20. století byl dokonce zákonem povolen v Íránu. „Zákon stanoví, že smrt nesmí nastat po úderu jediným kamenem, kdy kameny nesmějí být ani příliš velké, ani příliš malé“³³ .Íránská vláda od roku 1979 produkuje kameny a dováží je na místa poprav. V roce 1989 dle Amnesty

³⁰ MONESTIER, Martin a Vladimír ČÁDSKÝ. Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost. Vyd. druhé. Praha: Rybka Publishers, 1998, s. 185.

³¹ Tamtéž, s. 97.

³² Tamtéž, s. 185.

³³ Tamtéž, s. 187.

International bylo ukamenováno 8 lidí. „Nákladní auto vyklopilo u místa exekuce hromadu kamení. Přivedli dvě ženy s hlavami zahalenými pytlí. Pod deštěm kamení se pytle brzy zbarvily do ruda“³⁴

Mezi nejstarší a nejznámější prastaré způsoby výkonu popravky je římské *summum supplicium*, které my známe jako ukřižování. T, X, Y nebo také obrácené T byly nejčastější tvary a možnosti ukřižování. Apoštol Petr se na vlastní žádost nechal ukřižovat na obráceném písmenu T, protože tvrdil, že není hoden toho, aby byl ukřižován stejně jako Kristus. Kříž dle písmene X je tzv. svatoondřejský, což byl bratr apoštola Petra. Lidé, kteří umřeli na kříži, tak umřeli především kvůli udušení, nikoli hladem a žízní. Ukřižovaný je v takové poloze, kdy je prakticky nemožné se nadechnout, a končetiny, které má pomocí hřebíků přitlučené, nadechnutí brání.³⁵

3.2.3 Zvěř

Trest smrti pomocí zvířat, známý také jako "zvířecí trest smrti", byl historicky používán v některých kulturách a obdobích jako metoda trestu pro různé trestné činy. Používání zvířat jakožto popravčích bylo velice kruté, ale také především ohromně bolestivé. Užití zvířat jako popravčích je údajně staré jako lidstvo samo. Asyrský král Aššurbanipal z období 7. století př.n.l. byl proslaven tím, že používal obrovské dogy a trestance těm dogám předhazoval.³⁶ Římané si uvědomili, že lze výkon trestu udělat stylem divadelního představení. A tak se tedy prováděl trest smrti v amfiteátrech. Trestanci nejprve obešli arénu s cedulí, jakého trestného činu se dopustili. Poté byla vpuštěna hladová zvěř a začalo divadlo. Postupem času trestanci dostávali i zbraně, aby mohli bojovat déle a obecnost mělo zábavnější podívanou. Římský lid užíval především šelmy, slony a býky. Postupně se z tohoto představení staly opravdové divadelní hry. Tyto hry měly několik dějství, kdy nejdříve hrál vycvičený voják, a do posledního dějství byl vložen trestanec, který následně boj se zvěří prohrál. Odbyt zvířat byl obrovský, například při otevření Kolosea zemřelo devět tisíc šelem a franouzský historik tvrdí, že „Římané změnili

³⁴ Tamtéž, s. 188.

³⁵ Tamtéž, s. 55-60.

³⁶ Tamtéž, s. 19.

faunu celého kontinentu, zhruba po 7 století čerpalo z těchto zdrojů pro představení v amfiteátrech“³⁷

3.3 Kati jako popravčí

3.3.1 Oprátka a meč

Archaický pojem dekapitace, který je v dnešní době pro nás spíše znám jako stětí, je dalším ze způsobů poprav. Princip spočívá v přeseknutí krku, kdy se následně hlava oddělila od zbytku těla. Je vysoce pravděpodobné že prapůvod tohoto trestu lze nalézt již v době bronzové, neboť v této době byly objeveny sečné zbraně, díky kterým bylo možné popravu provést. Stětím se trestaly případy, kde se nepoužívalo ukamenování anebo upálení. Postupem času začalo být stětí populární mezi panovníky. Někteří z nich se dokonce předháněli v počtu, kdo z nich dokázal přeseknout více hlav. V této imaginární soutěži bychom nejspíše mohli vyhlásit vítěze, kterým by se stal zakladatel Velké čínské zdi císař Š' Chuang-t, který, aby si upevnil svou moc, nechal přibližně v roce 230 př.n.l. setnout přes 100 000 hlav. ³⁸

Dalším způsobem trestu se stalo oběšení provazem. Troufám si říct, že trestání pomocí pověšení se používalo napříč celým světem u většiny národů. Způsob tohoto výkonu se poměrně mohl v každé zemi lišit, ale princip zůstával u všech stejný. *"V některých zemích celou popravu uměle prodlužovali. Například v Turecku nechávali ještě v 19. století odsouzencům volné ruce. Ti se pak snažili chytit provaz za hlavou a vytáhnout se za něj, dokud je neopustili síly a nepadli dolů. Následovala pak dlouhá agonie. V Evropě bylo zvykem ponechat těla popravených zavěšená, dokud neshnila. Vznikaly tak dokonce speciální šibenice určené právě k jejich vystavení. Věšeli na ně oběšence, kteří tvořili většinu vystavených mrtvol, ale i odsouzence popravené jinými způsoby.*“ ³⁹

³⁷ Tamtéž, s. 22-25

³⁸ Tamtéž, s. 223-242.

³⁹ Tamtéž

3.4 Popravčí stroje

3.4.1 Gilotina a elektrické křeslo

Svatá gilotina, vlastenecké stínalo a nebo francouzská královna, proslula jako nemilosrdně účinný stroj na zabíjení. Její název byl ve skutečnosti motivován humanitárními pohnutkami. V roce 1789 předstoupil doktor Joseph – Ignace Guillotin před Národní shromáždění v Paříži. Pařížský poslanec a profesor anatomie tvrdil, že je nespravedlivé, aby byli obyčejní zločinci ve Francii popravováni mučivými metodami jako je oběšení, upálení na hranici nebo lámání v kole, zatímco aristokratičtí zločinci měli výsadu rychlého stětí, zejména pokud svým katům naklonili hlavu, aby si zajistili rychlé useknutí mečem. Guillotin prosil zákonodárce, aby se řídili svými rovnostářskými zásadami a přijali humánnější a spravedlivější systém trestu smrti, podle něhož by byli s'tati všichni zločinci bez ohledu na společenskou třídu. V roce 1791 Národní shromáždění stanovilo stětí jako jedinou legální formu trestu smrti ve Francii, ale státní kat Sanson věděl, že to představuje praktické problémy. Sanson, kat čtvrté generace, pro kterého byl trest smrti rodinným podnikem, varoval Národní shromáždění, že stínání mečem je nepřesná metoda, která vyžaduje desítky zkušených katů, desítky čerstvých mečů a způsob zajištění zločinců, aby bylo zaručeno rychlé stínání. "*Meče se při provádění takových poprav velmi často lámaly a pařížský kat má pouze dva,*" stálo v dopise. Řešením byl Guillotinův nápad. Tím se stal stroj na stínání hlav, který zajišťoval rychlou a milosrdnou smrt. "*Mechanismus spadne jako blesk, hlava odletí, krev vystříkne a člověk už neexistuje,*" řekl svým kolegům.⁴⁰

Jarní odpoledne dne 25. dubna roku 1972. Toto datum je považováno jako historicky zlomový den v oblasti poprav. V tento den byla poprvé za účelem popravy využita gilotina. Poprava byla provedena na náměstí před pařížskou radnicí. Náměstí bylo přeplněné, protože obrovský dav se těšil na novou podívanou a všichni chtěli být přítomni u historicky první popravy pomocí tohoto stroje. Půl čtvrté odpoledne a odsouzený zloděj Nicolas Pelletier přišel o hlavu. Jenže obecenstvo bylo vcelku zklamané. Výkon trestu smrti byl často považován za jakési

⁴⁰ MONESTIER, Martin a Vladimír ČÁDSKÝ. Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost. Vyd. druhé. Praha: Rybka Publishers, 1998. ISBN 80-7176-812-X. s. 247-279.

představení, jenže pomocí gilotiny šlo všechno rychle a z toho důvodu byl lid zklamán. „*Poprava byla přesně taková, jak si ji propagátoři nového popravčího stroje představovali. Vše šlo rychle a hladce. Dav byl ale přesně tímto způsobem popravy velmi zklamán. Poprava totiž přihlížejícím přišla málo zábavná. Tak, jak se všichni těšili na premiérovou podívanou na stětí gilotinou, zaskočila je rychlost a přesnost stroje.*“⁴¹

V říjnu roku 1973 nastal další zlomový okamžik, neboť téhož dne byla popravena pomocí gilotiny Marie Antoinetta. V čase po poledni vstoupila na popravěštné a její údajná poslední slova byla: „*Monsieur, je vous demande pardon, je ne l'ai pas fait exprès*“ („*Pane, omlouvám se, neudělala jsem to schválně.*“)⁴²

Poprava na elektrickém křesle pomocí elektrického proudu byla svého času nejrozšířenější popravou v USA. Jak se zrodil tento nápad a jakou roli zde sehrál Thomas Alva Edison? V roce 1881 došlo k nešťastné nehodě, díky které zemřel technik v elektrárně v Buffalu. Jednoho dne spadl v místní elektrárně na nabitě svorky a v okamžiku zemřel. Tento příběh inspiroval amerického dentistu Alfreda Southwicka, kterého především fascinovala rychlost smrti, a dostal nápad, že takto by se dal vykonávat trest smrti (do té doby byl především vykonáván pomocí oprátky). O rok později počaly experimenty na zvířatech. V tomto období kolem roku 1990 ve státě New York se v zákonodárských kuloárech diskutovalo o tom, zda trest smrti zrušit nebo ne, neboť dosavadní způsoby byly příliš kruté a bolestivé. V roce 1890 začal v New Yorku platit zákon, dle kterého odsouzení v tomto státě budou popraveni pouze elektrickým proudem. V té době v Americe probíhala debata o tom, který způsob využívání elektrické energie je lepší. Na straně jedné byl stejnosměrný proud, kdy za otce tohoto proudu je považován Thomas A. Edison. Na straně druhé byl proud střídavý a otcem tohoto proudu byl George Westinghouse. Paradoxem té doby bylo, že Edison byl propagátorem názoru, aby se při popravách používal proud střídavý. Argumentoval především faktem, že lidé v domácnostech nebudou mít stejný druh elektriny, který se používá při popravě.⁴³

⁴¹ [Youtube.com/historypod](https://www.youtube.com/historypod)

⁴² <https://www.thecollector.com/marie-antoinette-death/>

⁴³ <https://www.washingtonpost.com/news/retropolis/wp/2017/04/26/thomas-edison-the-electric-chair-and-a-botched-execution-a-death-penalty-primer/>

Premiéra této popravky se datuje ke dni 6. 8. 1980. William Kemmler byl odsouzen a popraven za vraždu své družky. Samotný celý soudní proces a následná poprava byla sledována médii. Naneštěstí z průběhu popravky tohoto typu se stalo nehezské divadlo pro oči diváka. První pokus se nepovedl – po dobu sedmnácti sekund byl do odsouzeného pouštěn proud, a ani to ho nezabilo. Pan Kemmler celý spálený sténal a prosil o odpuštění, zatímco v mezidobí čekal, než se znovu nabije generátor, aby mohl proběhnout pokus č.2, který byl po minutě už úspěšný.⁴⁴

Tento způsob popravky se prakticky dál po světě nerozšířil. Kromě USA se několik let ve 20. století takto popravovalo ještě na Filipínských ostrovech a podle posledních zpráv se pomocí křesla trestá v osmi amerických státech, kdy je navíc odsouzeným umožněno, aby si zvolili způsob, jakým zemřou.

4 Historický vývoj trestu smrti na území českých zemí

4.1 Vývoj trestu smrti do roku 1434

4.1.1 Vývoj v předstátní společnosti

Vývoj na našem území do roku 1434 zahrnuje mnoho klíčových událostí a období. Úplně prvním útvarem byla na území Sámova říše, což byl kmenový svaz obývající v polovině 7. století území celé střední Evropy. V tehdejší společnosti žádné trestní právo, jak ho známe dnes, nebylo. V této době neexistuje jednotný státní útvar, a tedy ani jednotné trestní právo, jak ho známe v moderních státech. Místo toho bylo trestní právo formováno různými kmeny a kmenovými společenstvími. Sámova říše, která existovala ve střední Evropě na přelomu 9. a 10. století, byla jedním z předchůdců přemyslovského státu. Právo obecně v této době bylo založeno na obyčejovém právu a zvyklostech kmenových společenství.⁴⁵ Obyčeje, které zde vznikly, ovlivnily právo do budoucna, neboť obyčeje se dlouhá léta předávají z generace na generaci a kodifikace práva přichází až v období stavovského státu. Vzhledem k faktu, že zde není žádný právní systém, který by

⁴⁴ <https://www.historytoday.com/archive/first-execution-electric-chair>

⁴⁵ MALÝ, Karel. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Praha: Leges, 2010. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-39-4. s. 25

chránit společnost, je tedy společnost nucena případné konflikty řešit sama. V období předstátní společnosti se vzniklé konflikty řešily soukromoprávně pomocí institutu svépomoci a krevní msty.⁴⁶

Institutem krevní msty se rozumí odplata. Právo nemá žádný charakter, není zde vyšší moc, která by ze své nadřazené pozice trestala, a tudíž si lid musí pomoci sám. Krevní msta je termín používaný k označení situace, kdy jedna osoba nebo rodina se rozhodne pomstít za určitý zločin, často vraždu nebo útok na člena rodiny tím, že zabije člena rodiny nebo příbuzného pachatele. Postupem času se krevní msta stala jakousi morální povinností pro rod poškozeného a v mnoha případech krevní msta vedla k vyvraždění celého rodu. Dle tvrzení J. Svátka, předstátní společnost trest smrti jakožto nejvyšší obecný trest neznala, a ačkoli se může zdát, že krevní msta je trestem smrti, tak není. Krevní mstu lze považovat za jakéhosi předchůdce institutu popravky a trestu smrti. Hlavní rozdíl je v tom, že trest smrti je nařízen autoritou a vykonán případně osobou k tomu určenou, zatímco krevní msta je povinnost rodu pomstít svou osobu bližní.⁴⁷

4.1.2 Období raného feudalismu a vzniku české státnosti

Období raného feudalismu je důležitou součástí české historie, která byla spojena s formováním české státnosti. Toto období se obvykle datuje od 9. do 11. století. Během tohoto období probíhaly v českých zemích významné události a změny, které položily základy pro vznik českého státu. Prvním útvarem na našem území je Velkomoravská říše. Velkomoravská říše, existující v 9. století na území střední Evropy, zahrnovala část dnešního území České republiky a Slovenska. Velká Morava hrála klíčovou roli v procesu vytváření prvního českého státu, který později přerostl do státu rodu Přemyslovců. Postupně vznikaly první státní útvary, které měly své vlastní trestní zákony a instituce. Přemyslovský stát, který vznikl v 9. století, byl jedním z prvních státních útvarů na území dnešní České republiky.

⁴⁶ FRANCEK, Jindřich. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha: Paseka, 2011. ISBN 978-80-7432-115-3. s. 46.

⁴⁷ VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel a KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 3. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-575-3. s. 29-30.

Právo se stávalo více centralizovaným a bylo součástí procesu formování státní správy.⁴⁸

4.1.2.1 Vývoj práva

Je třeba poznamenat, že právní systém ve Velkomoravské říši byl relativně primitivní a nesystematický ve srovnání s pozdějšími středověkými a raně novověkými právními systémy. Společnost byla spíše venkovská a decentralizovaná, což ovlivnilo právní praxi. Samotná Velkomoravská říše měla relativně krátkou existenci a byla následována dalšími státními útvary. Právo jako takové je stále založeno na zvykovém právu, které se postupně zažilo. Trestní právo má stále soukromoprávní charakter, trest smrti jako takový doposud není známý a institut krevní msty neustále převládá. Právní obyčej a tradice měly klíčovou roli při řešení sporů a udržování řádu ve společnosti. Veškerá pravomoc a soudní moc se dlouhá léta odehrává na dvoře panovníka.⁴⁹

4.1.3 Období rozvinutého feudalismu do roku 1434

4.1.3.1 Vývoj práva

Většina právních záležitostí byla řešena na základě zvykového práva, které bylo předáváno ústně a bylo založeno na místních obyčejích a tradicích. Toto zvykové právo bylo základem pro řešení sporů a spravedlnosti na místní úrovni. Období rozvinutého feudalismu až do počátků husitských válek je pro právo v zemi rozvojové, vznikají právní prameny, stát se formuje, státní aparát začíná fungovat a rýsuje se české soudnictví. Jediné právo, které platilo, bylo právo obyčejové a veškerou moc měl v rukou panovník na svém dvoře. V období 11. století se stále soudívalo na dvoře panovníka, který pro případ svolával šlechtické sjezdy. V trestním právu neustále převládá soukromoprávní charakter, ale hlavně díky vlivu církve v období 12. století vzniká něco jako institut stíhání *ex offio*. Například kacířství, útok na panovníka, prolítí krve před písařem u zemských desek následovala okamžitá ztráta hrdla. Krádež a loupež se trestala oběšením, neboť tyto

⁴⁸ MALÝ, Karel. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Praha: Leges, 2010. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-39-4. s. 30

⁴⁹ FRANCEK, Jindřich. Velké dějiny země Koruny české. Praha: Paseka, 2011. ISBN 978-80-7432-115-3. s. 46.

skutky byly považovány za ohrožení státnosti.⁵⁰ Obecně právo na našem území, následně v zemích koruny české a městech je zcela nejednotné. V této době během 12. a 13. století docházelo k růstu měst a rozvoji městského práva. Města měla svá vlastní práva a privilegia, která byla udělována králem a šlechtou. Městské právo regulovalo obchod, řemesla a vztahy mezi obyvateli měst. Pojem hrdelního soudnictví vzniká až v době, kdy jednotlivá města získávají od krále právo meče. Kodifikace práva městského se dočkáme až v 16. století.⁵¹

4.1.3.2 Vývoj hrdelního soudnictví

Veškeré soudnictví se dlouhou dobu odehrávalo na dvoře panovníka. Vzhledem k situaci, že trestní právo mělo delší dobu soukromoprávní charakter, tak panovník na svém dvoře řešil věci týkající se země a v případě, že byly prohrěšky vážnější, byl nucen svolat sjezd šlechty. Za vlády Přemyslovců vznikl první dvorský soud. V dějinách země byly dvorské soudy dva a na ten druhý si budeme muset ještě nějakou dobu počkat. Dvorský soud byl tzv. obecným soudem pro všechn lid v zemi, avšak nutno podotknout, že trestní právo má stále soukromoprávní charakter, a tudíž soudnictví, jak ho známe dnes, je zcela odlišné.

V druhé polovině 13. století se soudnictví oddělilo a osamostatnilo, a to díky vzniku zemského soudu, který se dělil na větší a menší. Tento zemský soud měl celostátní působnost ve věcech šlechty. Soud dvorský se transformoval na celostátní soud v oblasti léna a odúmrť. Zřízením zemského soudu nám vznikl nový pramen práva, tzv. obecný nález. Soudci převážně do té doby soudili dle svého uvážení, a tudíž oni nalézali právo. Obecné nálezy soudu zemského se analogicky staly pramenem práva, které ovlivňovalo následný vývoj až do období kodifikace. Společně s vývojem postupně hradská správa ustupuje a do popředí se dostává správa krajská a městská. Ve 13. století vznikl tzv. institut popravky. Hrdelní pravomocí tedy disponují panovník, zemský soud v oblasti šlechty, krajští popravci nad obyvateli města. S rozvojem měst nám vznikají i soudy městské, a tudíž lze právo rozdělit na právo zemské a právo městské. Města vznikala na základě privilegii, která určovala jejich práva, strukturu, řízení, a i například soudnictví. Již

⁵⁰ MALÝ, Karel. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Praha: Leges, 2010. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-39. s. 142-147.

⁵¹ Tamtéž.

od 13. století řada měst začíná získávat hrdelní právo. Například v roce 1381 král Václav IV. udělil krajskou popravu několika královským krajům.⁵² Postupným vývojem v zemi hlas panovníka na zemském soudu prakticky ztratil význam a vše bylo v rukou šlechty. Panovník Karel IV. se ve svém kodifikačním záměru z roku 1355 *Maiestas Carolina* pokusil mimo jiné o vytvoření dvorského soudu, jakožto nejvyšší instance, ale proti šlechtě neuspěl. Následkem bylo, že dvorský soud ztratil svou nezávislost na zemském soudu. Dalším celozemským soudem byl soud komorní, který vznikl v 15. století na popud panovníka. Vzhledem k tomu, že panovník ztratil moc na soudu zemském, vytvořil si soud komorní. Název se odvozuje od místa zasedání, kterým byla pražská královská komora.⁵³

Co se týče hrdelní pravomoci, tak v počátcích má hrdelní pravomoc pouze panovník na svém dvoře. Ostatní lid řeší vše pomocí svépomoci, postupem času se svépomoc začíná omezovat, čehož jsou důkazem dekretu Břetislavova.⁵⁴

4.1.4 Prameny práva

Nutno podotknout, že právo jako takové původně vůbec neexistovalo. Trestní právo mělo v počátcích soukromoprávní charakter a slovanská společnost trest smrti údajně neznala. Veškeré případné spory se řešily pomocí krevní msty nebo případně vyhnanství. Pramen, který ve společnosti dlouhou dobu převládal, byl právní obyčej, který se předával z generace na generaci. Prvotní dochovanou psanou památkou na našem území je *Zákon sudnyj ljudem* z doby druhé poloviny 9. století. Jedná se prakticky o překlad byzantské *Eklogy*, ve které byl trest smrti zakotven. Ačkoli to vypadá, že slovanská společnost trest smrti neužívala, Josef Svátek ve své knize tvrdí, že prvotní zprávy o trestu smrti pochází z dob prvních knížat a konkrétně *„jeden z vrahů sv. Ludmily, Kovan, byl totiž dle zprávy této sněmovním nálezem odsouzen, když společně s bratrem svým útekem se zachrániti hleděl, byl chycen a přišel o život vezdejší, tak i věčný.“*⁵⁵

⁵² FRANCEK, Jindřich. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha: Paseka, 2011. ISBN 978-80-7432-115-3. s. 15

⁵³ ADAMOVÁ, Karolina. *Dějiny českého soudnictví od počátků české státnosti do roku 1938*. Praha: LexisNexis CZ, 2005. ISBN 90-86920-07-0. s. 22-29.

⁵⁴ Tamtéž, s. 22-23.

⁵⁵ SVÁTEK, Josef. *Dějiny poprav a katů v Čechách*. Mýtus. Praha: Havran, 2004. ISBN 80-86515-45-1, s.13

Dalším úkazem toho, že trest smrti lze datovat do 9. století, je Kosmova kronika, ve které stojí „*nebylo ani zlodějů, ani loupežníků, ani nuzných. Žádný zločin nebyl u nich těžší, než krádež a loupež, a tudíž trestem nejvyšším bylo vyhnanství.*“ V období raného feudalismu a státu Přemyslovců lze vidět snahy o omezování soukromé msty. Trestní právo má stále soukromoprávní charakter a kníže Břetislav pomocí svých dekret z roku 1039 zavádí a snaží se o postupné omezení soukromé msty. Nalezneme zde i pojem ordál, původně jako boží soud společně s důkazním prostředkem. Statuta Konráda Oty z roku 1189 upravují ordály vodou, žhavým železem a soubojem. Lze zde nalézt také trest smrti pomocí ukamenování.

Se vznikem zemského soudu nám zde tak vznikl nový pramen práva. Vzhledem k faktu, že doposud není žádná psaná právní úprava, sudí zemského soudu dost často rozhodují dle svého uvážení a tímto uvážením vytváří tzv. obecné nálezy. Tyto nálezy lze považovat za jakýsi počátek precedentů.

K vývoji absolutního trestu docházelo spolu s rozvojem společnosti. Paradoxem této doby je, že například útok na nejvyšší představitele byl považován za soukromoprávní delikt, a proto soukromá krevní msta převládala.⁵⁶

4.1.5 Ordály

Ordály, také nazývané boží soudy, byly v historii českých zemí a středověké Evropy metody soudního procesu, které měly za cíl rozhodnout o vině nebo nevině. Historický vývoj ordálů na území českých zemí byl ovlivněn mnoha faktory, včetně náboženských změn a vývoje právního systému. Dekreta Břetislavova dokládají první ordály, a to vodou a železem. Ordál vodou byl soudní proces, při kterém obžalovaný musel podstoupit ponoření do vody. Pokud byl schopen unést ponoření a potopit se, byl považován za nevinného. Naopak, pokud zůstal na hladině vody, byl považován za viníka. Ordál železem byl jiným typem, kdy obžalovaný byl nucen unést žhavé železo. V tomto případě byl považován za nevinného, pokud se jeho rána zahojila bez zánětu nebo hnisání. Dekreta Břetislavova byla pravděpodobně vydána za účelem regulace a upřesnění tohoto ordálu. Čl. 4 již zmíněných dekret, uvádí že „*kdyby si žena stěžovala, že svým mužem není*

⁵⁶ MALÝ, Karel a kol. Dějiny českého a československého práva

milována, jak se patří, nýbrž že je trýzněna, budiž mezi nimi uspořádán boží soud před církví a kdo bude shledán vinným, necht' zaplatí knížeti povinné pokuty.“ V článku 5. lze nalézt zmínku o ordálu vodou „*podobně o těch, o nichž se proslychá, že zabili člověka: arcikněz, ať jejich jména napíše správci příslušného hradu a správce ať je obešle k soudu a kdyby se vzpírali, uvrhne do vězení, až buď učiní náležité pokání, nebo, zapírají-li, vyjde najevo žhavým železem nebo ordálem vody jejich hřích či nevina.“* Článek 8. samotný ordál vodou popisuje a je zde nastíněn i institut vykoupení „*když má někdo podstoupit soud vody, ať jej nikdo nespouští na vodu leč duchovní a jeho pomocník; jestliže by se svlékl a nechtěl by soud podstoupit, ať zaplatí kaplanovi 7 denárů a vetuli dva.“*⁵⁷

4.2 Vývoj trestu smrti v období 1434-1620

4.2.1 Stav společnosti

Toto období v dějinách představuje významnou část středověku a raného novověku. Impulsem pro počátek stavovské monarchie byla bitva na Bílé hoře. Následkem husitských válek byla společnost rozdělena, stavy získaly mnohem větší podíl na výkonu soudnictví a obecné správy země. Stavovský stát v Čechách představoval způsob vlády, kde moci a privilegia byly rozděleny mezi různé společenské skupiny, zejména šlechtu, a zemský sněm měl klíčovou roli v politických záležitostech. V zemi byly tři stavy – panský (vyšší šlechta), rytířský (nižší šlechta) a městský (měšťané královských měst).⁵⁸ Období 1434-1620 bylo poznamenáno politickými změnami, náboženskými konflikty a boji o moc. Organizace hrdelního soudnictví se měnila v souladu s těmito událostmi a politickými zájmy panovníků. Hrdelní tresty byly prováděny za různé delikty, včetně náboženských, a často sloužily k upevnění politické moci a náboženské jednoty pod vládou panovníků.

⁵⁷ ADAMOVIČ, Karolína a SOUKUP, Ladislav. *Prameny k dějinám práva v českých zemích. 2., upr. vyd. Dokumenty* (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-271-4.

⁵⁸ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Leges, 2010. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-39-4. s. 56

4.2.2 Zemské právo

4.2.2.1 Organizace a vývoj hrdelního soudnictví

Hrdelní soudnictví, tedy soudní procesy, které měly za následek trest smrti, byly v českých zemích v období 1434-1620 podřízeny různým institucím a pravidlům. V následujícím textu poskytnu přehled o organizaci a vývoji hrdelního soudnictví v těchto letech. Husitské období narušilo vývoj práva a především vývoj soudní soustavy na našem území. Po ukončení husitských válek máme na celostátní úrovni stále zemský soud. V polovině 16. století se rozrostla soudní soustava o další soud. Instrukcí, kterou 20. ledna 1548 Ferdinand I. reagoval na porážku protihabsburského povstání, tak vznikl apelační soud. Původně měl tento soud být soudem nadřízeným pro celou zemi. Jenže tento návrh u šlechty neobstál, a tudíž tento soud byl nadřízen městským soudům. Lze říct, že vznikem apelačního soudu došlo částečně ke sjednocení práva městského, neboť „*ten, kdo není spokojen s rozhodnutím městského soudu, má možnost se odvolat k soudu apelačnímu,*“ stojí v lednové instrukci.⁵⁹ Lze se tedy domnívat, že systém apelací, který známe dnes, má počátky v 16. století, neboť tento soud svým rozhodnutím mohl předchozí rozsudek zrušit, potvrdit nebo také změnit. Agenda byly věci trestní, ale i civilní.⁶⁰

4.2.2.2 Prameny zemského práva

Na počátku 15. století stále převažuje obyčejové právo a společně je doplněno nálezy soudu zemského. Do doby, než vznikla první kodifikace zemského práva, dalším podpurným pramenem jsou Knihy devatery, jehož autorem je místopisář zemských desek, Viktor Kornel ze Všehrd. Celý název je *O právech, súdiech a dskách země české*. Jak z názvu vyplývá, soupis zemského práva se skládá z devíti knih. Na moravském území tak v tomto období vznikly Kniha tovačovská a Kniha drnovská. První jmenovaná kniha je kodifikací moravského zemského práva, které je přejato z obyčejů a zvyklostí zvykového práva na Moravě. Kniha drnovská je přepracované vydání Knihy tovačovské někdy z poloviny 16. století.

⁵⁹ ADAMOVIČ, Karolína. Dějiny českého soudnictví od počátků české státnosti do roku 1938. Praha: LexisNexis CZ, 2005. ISBN 90-86920-07-0. s. 29

⁶⁰ Tamtéž, s. 30

Obě tyto knihy jsou na moravském území hojně užívány i po době vydání Vladislavského zřízení zemského.

4.2.2.3 Kodifikace zemského práva

Jeden z prvních záměrů o kodifikaci zemského práva měl Karel IV. Se svým *Maiestasem Carolina* byl ale jeho návrh sněmem zamítnut. Vzhledem k situaci, která v zemi nastala po husitských válkách, kdy se razantně zvětšil podíl stavů na správě země, tak i oni uznali za vhodné, že by bylo potřeba právo stabilizovat a tím i ujednat spory mezi vyšší šlechtou (páni) a nižší šlechtou (rytíři). Prvotním impulsem pro sjednocení zemského práva byl rok 1487, kdy páni a rytíři začali pracovat na tvorbě nového zákoníku, ale následný návrh byl odmítnut. Sněmovním usnesením z roku 1497 byla schválena podoba zákoníku, která stanovila, že nálezy mohou být součástí, a tudíž inspirací pro zřízení zemské, domácí prameny. V měsíci březnu roku 1500 byl návrh schválen vyšší i nižší šlechtou a o šest měsíců později téhož roku vyšla *Zemská zřízení království českého*. Zákoník byl podepsán králem Vladislavem Jagelonským o dva roky později. Původní verze zákoníku byla nečíslovaná a údajně obsahovala 554 článků týkající se práva ústavního, procesního, majetkové právo, trestní předpisy.⁶¹

Zřízení zemská musela být ještě dvakrát změněna a v roce 1549 vznikl komplet nového a přepracovaného vydání. Obsahovalo ustanovení, která zvyšovala moc krále. Součástí byly také doplňky. Prvním z nich je Svatováclavská smlouva z roku 1517, díky které byl ukončen spor mezi šlechtou a městy. Ukončení sporu a vznik Svatováclavské smlouvy lze považovat za první impuls do budoucna pro kodifikaci městského práva. Toto zřízení zemské lze rozdělit na dvě části. První částí jsou sněmovní usnesení a druhou částí jsou soudní nálezy. Příkladem je tzv. Daliborův nálezy, který odkazoval na ztrátu hrdla v případě vzpoury ze strany poddaných.⁶² V roce 1549, když bylo vydáno nové vydání zřízení zemského, pro posílení osoby panovníka byl do zřízení vložen nový delikt *crimen laeae majestatis*.

⁶¹ HRUBÁ SMRŽOVÁ, Petra, Vilém KNOLL a Alena RUNDOVÁ. *Mezníky českých právních dějin*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 9788073802516.

⁶² Zřízení zemské království českého (dále jen VZZ), čl. 45. In: PALACKÝ, F.: *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské. Díl 5. Praha* [s.n.], 1862. s.194

Ačkoli tento delikt byl již součástí zvykového práva nějakou dobu, tak jako reakci na porážku protihabsburského povstání nechal panovník tento delikt vložit i do zřízení zemského. Jednalo se obecně o delikty vůči osobě panovníka, příkladem je například článek „A. 8. Item, Na témž sněmu obecním, téhož léta a dne, na tomto jsme se také stavové snesli: Aby žádných postranních zápisuov a puntování od žádných osob z stavu neb z stavuov v tomto království proti JMti královské, dědicuom, a budoucím králuom českým, a proti řádu a právu se nedálo, nyní i na budoucí věčné časy. Pakli by se toho přes to kdožkoli dopustil a naň to shledáno a uvedeno bylo, an se v postranní zápisy a puntování dává, ten aby hrdlo ztratil.“⁶³

4.2.3 Soudnictví na Moravě, ve Slezsku a v Lužici

Obecně soudnictví zde bylo podobné jako v Čechách. Do poloviny 14. století na Moravě působily zemské soudy dva, jenž měly sídla v Olomouci a také v Brně. Kompetence soudu většího zemského moravského byly větší, než měl zemský soud v Čechách. Pokusů o sjednocení moravského zemského soudnictví bylo několik, avšak ani jeden z nich nebyl úspěšný.⁶⁴

Česko-moravská soudní soustava se stala vzorem i pro soudy ve slezských knížectvích. Původně soustava soudů byla rozdrobená, neboť Těšínsko, Opolsko-Ratibořsko a další knížectví měla své zemské soudy. Ale ve stavovském období vznikl centrální soud pro slezské území, kde bylo uplatněno právo knížecí i vrchní, a stejně jako u městských soudů tento soud byl do roku 1548 jedinou instancí, neboť do té doby rozhodnutí soudů nešla napadnout.⁶⁵

Na lužickém území, stejně tak jako všude, byl hlavním soudním orgánem původně panovník. Na tomto území byly zřízeny zemské fojty⁶⁶, které měly vlastní

⁶³ Řízení zemská Království českého z léta MCXLIX, 1882, s. 136.

⁶⁴ ADAMOVIČ, Karolína. Dějiny českého soudnictví od počátků české státnosti do roku 1938. Praha: LexisNexis CZ, 2005. ISBN 90-86920-07-0, s. 37

⁶⁵ Tamtéž, s. 39

⁶⁶ Jedná se o historický pojem pro označení úředníků, jenž mají odpovědnost za správu území.

soudy. Tento soud se poté transformoval na soud zemský a dvorský. Stejně jako ve zbytku zemí do roku 1548 byl tento soud jednoinstanční.⁶⁷

4.2.4 Městské právo

4.2.4.1 Organizace a vývoj městského hrdelního soudnictví

K obrovskému rozvoji městských hrdelních soudů došlo během stavovského státu. Důležitým faktorem původně bylo, jestli město bylo královské anebo poddanské. Většina královských měst již byla obdarována hrdelní pravomocí od 12. století a postupem času i poddanská města získávala tuto pravomoc. V počátcích měl pravomoc v rukou sám rychtář, jehož poradním orgánem byla městská rada. Pravomoci městské rady vzrůstaly a v 15. století to byla právě rada, která byla představitelem trestní jurisdikce, neboť pravomoc rady se rozrostla a dále tvořila právo. Byla to moc soudní a zároveň také moc výkonná. Neúspěšné povstání mělo ovlivnit i městské soudnictví. Nejenom že vznik apelačního soudu jakožto druhé instance narušil jakousi městskou samosprávu, ale tehdejší panovník do měst pražských dosadil hejtmany, kteří byli podřízeni panovníku. Královští rychtáři měli funkci tzv. policejní.⁶⁸

Vývoj hrdelního soudnictví v rámci českého městského práva v letech 1434 až 1620 byl silně ovlivněn tehdejšími společenskými, politickými a náboženskými událostmi. V tomto období bylo městské soudnictví v českých zemích relativně samostatné, ale podléhalo vývoji a změnám, které se v této době odehrály⁶⁹

4.2.4.2 Kodifikace městského práva

16. století je pro české právo důležitým milníkem, neboť společně s kodifikací zemského práva byla dokončena kodifikace městského práva. Byl to dlouhý proces, který vyvrcholil rokem 1579, kdy Pavel Kristián z Koldína vydal Práva městská království českého. Původně se každé město řídilo dle svého práva na základě privilegií a zakládajících listin. Postupem času do českých měst proniklo

⁶⁷ ADAMOVIČ, Karolína. Dějiny českého soudnictví od počátků české státnosti do roku 1938. Praha: LexisNexis CZ, 2005. ISBN 90-86920-07-0, s. 40

⁶⁸ FRANCEK, Jindřich. Velké dějiny zemí Koruny české. Praha: Paseka, 2011. ISBN 978-80-7432-115-3. s. 52-60.

⁶⁹ Tamtéž.

německé právo, které ovlivňovalo česká města. Severní část zemí patřila do oblasti magdeburského práva, jižní Čechy s Moravou do švábské oblasti městského práva. Společně s rozvojem měst si společnost uvědomila, že nejednotná městská práva představují problém, například pro obchodní styky. Následně po přijetí Svatováclavské smlouvy z roku 1517, čemuž předcházelo Vladislavské zřízení zemské. Šlechta usoudila, že je kodifikace městského práva potřebná, a tak v roce 1523 usnesením zemského sněmu zřídila komisi pro vypracování zákoníku městského práva, v jejímž čele byl mistr pražské univerzity Bričí z Licka.⁷⁰

V roce 1536 byl vydán tiskem městský zákoník pod názvem *Knihy práv městských Starého Města pražského a jiných měst království českého k témuž náležitých*. Jednalo se převážně o překlad jiné právní památky. Dílo Bričího z Licka nikdy nebylo oficiálně přijato jako kodifikace, avšak v řadě měst byla hojně využívána.⁷¹

O pár let později byla ustanovena další komise za účelem vypracování pořádné městské kodifikace. V roce 1558 byl předložen návrh z pera Pavla Kristiána z Koldína. Při práci se inspiroval římským právem, neboť byl znalcem nejen práva domácího, ale také i římského. A právě díky tomu měl Koldín největší vliv na konečnou podobu. V roce 1579 vyšla kodifikace městského práva tiskem pod názvem *Práva městská království českého*. O rok později byl zákoník uznán apelačním soudem pro soudní praxi.⁷²

4.2.4.3 Řízení před městskými soudy

Do doby, než Koldín vydal v roce 1579 svojí kodifikaci městského práva, bylo právo v městech chaotické a nejednotné, neboť každé město se řídilo dle svého. Právo bylo nejednotné, a tudíž bylo časté, že rozsudky v jednom městě byly odlišné od rozsudku v městě druhém. Příkladem je rok 1571 a případ z Děčína, kdy radní města udělil pokutu zloději, který byl přistižen při krádeži, zatímco v roce

⁷⁰ FRANCEK, Jindřich. Velké dějiny zemí Koruny české. Praha: Paseka, 2011. ISBN 978-80-7432-115-3.

⁷¹ Tamtéž s. 38

⁷² MALÝ, Karel. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Praha: Leges, 2010. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-39-4. s. 109.

1570 v Buchlově zloděj Kryštof z Žeravic byl za krádež oběšen téhož dne, kdy se přiznal ke svému skutku.⁷³

Městské právo taktéž tvrdě trestalo soudce, kteří nesplnili své povinnosti. Soudci měli zakázáno poskytovat při odkladu líčení naučení a v případě takového porušení hrozil trest smrti. Na druhou stranu soudci požívali zvláštní ochranu své pozice. V případě, že osoba obvinila soudce z nesprávného rozhodnutí, dost často této osobě hrozil také trest smrti.⁷⁴

4.2.5 Úprava úprava

Právní úprava trestu smrti v českých zemích v období 1434-1620 byla založena na tehdejší středověké právu a právu, které vycházelo z vývoje země. Toto období je charakterizováno převážně sporem mezi šlechtou a panovníkem, a tudíž trest smrti byl často používán jako prostředek k potlačení sporů. Na počátku 15. století stále není právo kodifikováno, převládá obyčej a k tomu obecné nálezy zemského soudu.

Vladislavské zřízení zemské, jakožto pramen práva zemského, vznikl v roce 1500. Obsahem byly především nálezy zemského soudu, které nyní měly postavení pevného pramenu práva, neboť byly součástí kodifikace ze strany panovníka. Lze zde nalézt například tzv. Daliborův nález, díky kterému je zřejmé, že vzpoura vůči panovníku se trestala smrtí. Potrestán smrtí byl také ten, jenž sepisoval nebo šířil tzv. zrádné cedule, jež urážely pány. Podle obyčejů se trestaly delikty, které doposud byly trestány smrtí, a jednalo se třeba o cizoložství. V roce 1549, kdy vzniklo nové zřízení zemské, zde byla mnohem více posílena pozice panovníka a vznikl zde delikt tzv. *crimen laesae majestatis*, což v překladu znamená zločin urážky hlavy státu jejího majestátu. Jednalo se o jeden z nejtěžších zločinů a samozřejmě zde nebylo jiného trestu než trestu smrti.⁷⁵

⁷³ BELISOVÁ, N. ... a v prach se obrátíš aneb bídáci z Děčína. 1. st ed. Dolský mlýn, zs., 2017. ISBN 978-80-270-2341-7. s. 6-7.

⁷⁴ HRUBÁ SMRŽOVÁ, Petra, Vilém KNOLL a Alena RUNDOVÁ. Mezníky českých právních dějin. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 9788073802516. s. 19-20.

⁷⁵ JINDROVÁ, Jana. Trest smrti v historii českého státu. Plzeň, 2013. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta právnická. s. 18-19.

Úprava trestu smrti na úrovni městského práva je odlišná, poněvadž městská práva jsou nesystematická, nestejnorodá a každé město soudí dle svého. Což v praxi znamená, že delikt v jednom městě byl trestán úplně jinak než ve městě druhém. Příkladem je rok 1570, kdy v Buchlově zloděj Kryštof z Žeravic ukradl Martě Bednářce větší počet grošů. Ke svému činu se doznal a téhož dne ještě byl oběšen.⁷⁶ Zatímco v roce 1571 téměř totožný skutek se odehrál v Děčíně, kdy George Siben ukradl z kabátu měšec s penězi a trestem mu byla pokuta jedna kopa grošů.⁷⁷ Koldínův zákoník v druhé polovině 16. století přinesl první velkou kodifikaci městského práva. Zákoník byl převážně inspirován právem římským, neboť Koldín byl jeho znalcem. V této kodifikaci autor nabádal společnost k obezřetnosti při výkonu tortury *„lépe jest, aby vinného zasloužení bez pomsty zůstalo, nežli aby nevinný nespravedlivě odsauzen býti měl. Právo útrpné nejisté, protož nesluší se s ním kvapiti, nebo lépe jest vinného propustiti, nežli nevinného odsauditi“*⁷⁸ Tresty jsou dle Koldína rozděleny na tresty neměnné, právem stanovené nebo tresty, jejichž způsob je na vůli soudců. Trest smrti následoval za přibližně padesát deliktů. Příkladem jest loupež, která byla potrestána šibenicí *„ti, kteří po silnicích lidi laupí, statky přes pole pracujícím odjímají, nákeřníci aneb loupežníci slovau a šibenicí se trescí.“*⁷⁹

Smolné knihy byly historickými knihami, které se používaly k zaznamenávání různých právních záznamů a událostí v soudním a správním kontextu. Tyto knihy byly pojmenovány podle inkoustu, který se používal pro zápisy a který byl vyroben z oleje a sazí, což zanechávalo výrazné a trvanlivé záznamy. Smolné knihy obsahovaly záznamy o soudních procesech, včetně podrobností o případech, které byly před soudem projednávány. To zahrnovalo informace o obviněných, žalobcích, svědcích, důkazech a výsledcích těchto soudních případů.

⁷⁶ BELISOVÁ, N. ... a v prach se obrátíš aneb bídáci z Děčínska. 1.st ed. Dolský mlýn, zs., 2017. ISBN 978-80-270-2341-7. s. 7.

⁷⁷ Tamtéž, s. 6.

⁷⁸ HRUBÁ SMRŽOVÁ, Petra, Vilém KNOLL a Alena RUNDOVÁ. Mezníky českých právních dějin. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 9788073802516, s.55.

⁷⁹ Tamtéž, s. 55

Rozsudky a tresty: Smolné knihy obsahovaly záznamy o vynesných rozsudcích v trestních případech. To mohlo zahrnovat různé tresty, včetně trestu smrti, uvěznění, pokut a jiných právních následků.⁸⁰

4.3 Vývoj trestu smrti v období 1620-1848

Bitvou na Bílé hoře a prohrou českých stavů začalo období hamburského absolutismu, který trval více než 200 let. Absolutismus se projevoval omezením práv stavů, omezováním práv jednotlivců a zvýšením kontroly císařského dvora nad jednotlivými zeměmi Habsburské monarchie. Revolucí v roce 1848 absolutismus skončil a toto období lze považovat za jedno z nejvýznamnějších, co se týká vývoje státu a práva.⁸¹

4.3.1 Organizace a vývoj soudnictví

Soudnictví v českých zemích během éry habsburského absolutismu prošlo razantními změnami. Panovníci uplatňovali absolutistický režim a díky němu kontrolovali všechny sféry soudní moci. Takovýmto příkladem je Zemský soud, který do roku 1627 stále byl první a poslední instancí. Zlomovým okamžikem pro oblast soudnictví je reformace práva v podobě vydání Obnoveného Zřízení zemského. Ferdinand II. reagoval na vítězství na Bílé hoře a tímto zřízením posílil pozici panovníka. Zemské soudy ztratily svou svrchovanost a již nejsou poslední instancí, neboť panovník nyní může provádět revize. Obecné nálezy, jako prameny práva, ztratily na významu. Dále byla povinnost zemských soudů aplikovat předpisy OZZ a jediný panovník měl pravomoc tyto předpisy měnit. Ze zemských soudů se prakticky stala instituce panovníka a také bylo zavedeno písemné řízení⁸².

Apelační soud po vydání OZZ ztratil také svou svrchovanost stejně jako soud zemský. Z této dříve poslední instance se stala předposlední instance. V roce 1628 díky reskriptu Ferdinanda II. radové apelačního soudu museli splnit zkoušku z trestního i civilního práva. Tímto krokem postupně dochází k přechodu ze

⁸⁰ FRANCEK, Jindřich. Velké dějiny zemí Koruny české. Praha: Paseka, 2011. ISBN 978-80-7432-115-3. s. 52-56.

⁸¹ MALÝ, Karel. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Praha: Leges, 2010. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-39-4. s.148.

⁸² ADAMOVIČ, Karolína. Dějiny českého soudnictví od počátků české státnosti do roku 1938. Praha: LexisNexis CZ, 2005. ISBN 90-86920-07-0. s. 50-51.

starověkého soudnictví na novověké, neboť postupně v 17. a 18. století začínají být soudci vzdělaní lidé z oboru⁸³

Městské soudnictví do 18. století zůstalo víceméně stejné podle úpravy Koldína. Na počátku 18. století Josef I. svým hrdelním řádem ustanovil, že hrdelní soudy, které doposud působí, mají právo působit dále. Hrdelním soudům tedy zůstala svrchovanost v této oblasti a měly na starosti celý proces od zatčení, vyšetřování, následně vyhlašovaly rozsudky apelačního soudu a v poslední řadě samotný výkon trestu.⁸⁴

Útrpný výslech obviněného, známý jako tortura, byl způsob dokazování, který po dobu převládal jako koruna důkazů. Tento způsob výslechu, který spočívá na presumpci viny, kdy povinností obžalovaného je prokázat svou nevinu, se stal výhradní pravomocí hrdelních soudů také díky Josefíně, která určila nějaká pravidla. Vzhledem k faktu, že nejlepším důkazem je přiznání viny. Ne všichni obvinění byli obvinění právem a kvůli tomu se často stávalo, že osoba torturu nevydržela a zemřel nevinný člověk. Příkladem je pověst z okolí Šluknovska, podle které v období sedmileté války jakýsi sedlák Bitterlich, nevinný to občan, přišel o život během tortury. Pan farář se jednoho dne rozhodl, že než dorazí vojska rabovat město, uklidí věci z kostela někam do bezpečí. Společně o tom věděl rychtář města a již zmíněný občan, soused pan Bitterlich. Po konci války se trojice mužů rozhodla zajít pro věci a odnést zpět do kostela, jenže tajná skrýš byla prázdná. Rychtář ze své pravomoci pronesl *„mou povinností je nalézt viníka. O pokladu nevěděl nikdo jiný než my tři a farář, vzhledem ke svému duchovnímu stavu vinen být nemůže, zlodějen je Bitterlich“*⁸⁵ Následně byl odveden na rychtu a čekal ho útrpný výslech do té doby, než se přiznal. Použit byl skřípec i palečnice. Sedlák stále trval na své nevině a výslechu podlehl. Následně byl pohřben u lesa. Druhého dne ráno na hrobě vyrostly lilie, které se v okolí nevyskytovaly. Občané města to pojali jako jasný

⁸³ Tamtéž. s. 53-54

⁸⁴ AntropoWebzin. 2005, č. 1, s. 48.

⁸⁵ BELISOVÁ, N. ... a v prach se obrátíš aneb bídáci z Děčína. 1.st ed. Dolský mlýn, zs., 2017. ISBN 978-80-270-2341-7. s.18

důkaz toho, že nebohý sedlák Bitterlich byl nevinný. Do roka se tehdejší rychtář ocitl na smrtelné posteli a tam se přiznal, že on byl tím zlodějem kostelních věcí.⁸⁶

Tereziánou došlo k zavedení pravidel tortury. Pravidla určovala postup, podmínky, způsob a časové limity pro mučení. Tento způsob výslechu byl možný do konce 18. století, kdy samotná Marie Terezie torturu zrušila.⁸⁷

Během 18. století dochází postupně úbytku hrdelních soudů. První oblastí, kde se soudy rušily, byla Morava. Do roku července roku 1729 zde bylo přes 200 hrdelních soudů. Karel VI. svým reskriptem hrdelní pravomoci omezuje. Do Čech přišla reforma hrdelního soudnictví v červnu roku 1765, kdy z původního počtu 383 soudů zbylo jen 29. Koncem 18. století bylo v Čechách 19 hrdelních soudů a na Moravě 13.⁸⁸

Reforma trestního práva v 18. století se zajisté dotkla i soudnictví. Josefínské reformy znamenají jednu z největších proměn v dějinách soudnictví, a právě ta z roku 1787 se soudnictví týká. Vzniklé kriminální soudy mají krajskou pravomoc a jsou první instancí. Celkový počet soudů na území českých zemí byl 29. Instancí druhou jsou apelační soudy, které jsou pouze dva a vystupují jako vrchní kriminální soudy.⁸⁹

4.3.2 Právní úprava

Za Habsburků dochází také k transformaci pramenů práva. Psané právo nahrazuje právní obyčeje. Obecné nálezy zemských soudů ztratily svou pozici jako pramen práva. Pozici normotvůrce zaujímá především panovník. Dřívější stavovské nálezy a sněmovní usnesení také ztrácí pozici pramenů a panovník je nahrazuje svými patenty a reskripty. Jedním z nejdůležitějších pramenů je Obnovené zřízení zemské, který posílilo pozici panovníka. Byla zde uplatněna teorie padlých práv

⁸⁶ Tamtéž, s. 18-19.

⁸⁷ ADAMOVI, Karolina. Dějiny českého soudnictví od počátků české státnosti do roku 1938. Praha: LexisNexis CZ, 2005. ISBN 90-86920-07-0. s. 65-66

⁸⁸ FRANCEK, Jindřich. Velké dějiny zemí Koruny české. Praha: Paseka, 2011. ISBN 978-80-7432-115-3. s. 22-23

⁸⁹ HRUBÁ SMRŽOVÁ, Petra, Vilém KNOLL a Alena RUNDOVÁ. Mezníky českých právních dějin. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 9788073802516. s. 92

jako následek bitvy na Bílé hoře. Tato teorie je založena na principu, že poražení stavové pozbyli svých práv. OZZ upravoval také trest smrti, kdy bylo trestáno mnoho deliktů. Avšak pozice panovníka tak zesílila, že jakákoli snaha o narušení jeho práv byla trestána smrtí. Smrtí se trestala nejen vzpoura stavovských obyvatel, ale také například neposkytnutí pomoci.⁹⁰

Vydáním *Constitutio criminalis Josefina* z roku 1707 jsme se dočkali prvního samostatného trestního zákoníku s územní platností na všechny tři země českého království. Tento hrdelní řád je zaměřený převážně na procesní část a slouží jako podpůrný pramen, ale najdeme zde například i pravidla pro hrdelní soudnictví. Čarodějnictví zde bylo považováno za jeden z největších zločinů, kdy samozřejmě následoval trest smrti. Platnost zákoníku byla do doby vydání tzv. Tereziány.⁹¹

Posledního prosince roku 1768 byl vydán císařovnou Marií Terezií *Constitutio criminalis Theresiana*. Tento hrdelní zákoník vešel v platnost 1. ledna 1770, kdy působnost byla pro celé území. Vydání Tereziány lze považovat o první pokus kodifikace trestního práva pro celou monarchii. Jedná se o významný krok ke sjednocení trestního práva. Inspirací byl zákoník Josefa I., tudíž je Tereziána považována za zastaralý předpis, který neodpovídá situaci ve společnosti. Obsah lze rozdělit na dvě části. První část je zaměřena na proces a trestní řízení, část druhá obsahuje katalog trestných činů a jejich tresty. V procesní části je zde upraven proces tortury a jsou nastolena pravidla pro její výkon. Na obžalovaného se hledí jako na vinného a jeho povinností je prokázat opak. V druhé části lze určit, co je trestné, a způsoby trestání.⁹² Tereziána rozdělovala hrdelní tresty na tvrdší a levnější. Mezi levnější patřilo stětí a oběšení, které se netýkalo žen. Upálení za živa, čtvrcení a lámání kolem je považováno za tresty tvrdší.⁹³ Smysl a způsob trestů byla

⁹⁰ VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel a KNOLL, Vilém. České právní dějiny. 3. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-575-3. s. 193-196.

⁹¹ <https://www.zapadoceskebaroko.cz/cz/zajimavosti/trestni-zakonik-josefa-i>

⁹² HRUBÁ SMRŽOVÁ, Petra, Vilém KNOLL a Alena RUNDOVÁ. Mezníky českých právních dějin. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 9788073802516. s. 88-89.

⁹³ JINDROVÁ, Jana. Trest smrti v historii českého státu. Plzeň, 2013. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta právnická. s. 28.

odplatou se symbolickým charakterem. Kacířství, rouhání a čarodějnictví nalezneme v Tereziáně naposledy. Dne 12. července roku 1756 si Marie Terezie prosadila předložení všech rozsudků a trestný čin čarodějnictví byl zpochybněn, neboť „*čarodějnice mají svoje království pouze tam, kde vládne nevědomost.*“⁹⁴

Tereziánský zákoník vydržel v platnosti pouze několik málo let a v roce 1787 byl vydán Josefský trestní zákoník za vlády Josefa II. Vydání tohoto zákoníku je považováno za rozhodující přelom ve vývoji trestního práva. Tato úprava přinesla doposud největší změnu v rámci hrdelního soudnictví, neboť je zavedena zásada *nulum crimen sine lege* (žádný zločin bez zákona) a *nulla poena sine lege* (žádný trest bez zákona). Účelem trestů již není msta, nýbrž převýchova, a proto došlo k zákazu trestu smrti s jednou výjimkou, a to trestem smrti oběšením v případě stanného práva. Nejvyšším trestem bylo odnětí svobody až na 100 let. Trest smrti byl znovu obnoven pro vybrané případy 2. ledna roku 1795, kdy František II. vydal dvorní dekret č. 209 sb. z. s. Po smrti Josefa II. vznikla komise pro rekodifikaci, která měla za úkol připravit nový trestní zákoník, a v roce 1803 k tomu také došlo.⁹⁵

Nová kodifikace trestního práva vyšla česky ve Vídni v roce 1804 pod názvem *Kniha práv nad přečiny hrdelními a těžkými řádu městského (totiž policie) přestupky*. Delikty byly rozdělené na zločiny (které se trestaly smrtí nebo žalářem) a přestupky, které se trestaly pokutou, vězením, vypovězením ze země anebo propadnutím zboží. Zákoník byl prakticky účinný až do roku 1950, neboť nová kodifikace trestního práva z roku 1852 byla pouhou novelizací toho z roku 1803.⁹⁶

⁹⁴ HRUBÁ SMRŽOVÁ, Petra, Vilém KNOLL a Alena RUNDOVÁ. Mezníky českých právních dějin. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 9788073802516. s. 90-91.

⁹⁵ Tamtéž, s. 91-93.

⁹⁶ FRANCEK, Jindřich. Velké dějiny země Koruny české. Praha: Paseka, 2011. ISBN 978-80-7432-115-3. s. 51.

4.3.3 Vybrané delikty a jejich tresty

4.3.3.1 Čarodějnické procesy

Čarodějnické procesy v Čechách jsou historické události, které se odehrály během období stíhání čarodějnic v Evropě, zejména v 16. a 17. století. Tyto procesy byly součástí širšího fenoménu, který se nazývá čarodějnickým šílenstvím, během něhož byli lidé obviňováni z čarodějnictví a často brutálně stíháni a popraveni. Důležité je poznamenat, že čarodějnické procesy jsou založeny a o skutečné magii a čarodějnictví neexistují žádné hmatatelné důkazy. Tyto události jsou nyní vnímány jako temná kapitola v evropské historii. Čarodějnické delikty se převážně braly za prohřešky proti ideologickým základům a trestány byly tvrdě. V městském právu bylo psáno „*Magia sive sortilegium, tj. čarodějnictví a všelijaká jiná škodná kouzla, kterážto pokutou meče aneb upálením na pohlaví mužském a na pohlaví ženském zahrabáním aneb též upálením ztrestána býti mají.*“⁹⁷ Zde je vidět, že čarodějnictví se trestalo pomocí upálení, zahrabání anebo meče. Podstata čarodějnictví spočívala v obvinění a stíhání jednotlivců z čarodějnictví na základě víry, že tito jednotlivci měli pakt s ďáblem a provozovali magické praktiky. Proces vůči čarodějnicím byl založený na inkvizičním řízení. Obvinit někoho z čarodějnictví bylo naprosto snadné a terčem byly kterékoliv jevy, který se vymykaly v té době normálu. Výslech probíhal pomocí tortury. Obviněná osoba byla podrobena důkladné prohlídce svého těla za účelem objevení jakéhosi ďáblova znamení, kterým mohla být například bradavice, jizva anebo jiná nepřírozená věc na těle.⁹⁸

Jedna z nejznámějších a zároveň nejhrůzostrašnějších čarodějnických kauz je z období 17. století v oblasti Jeseníků. Čarodějnické procesy v Jeseníkách v 17. století zanechaly tragickou stopu utrpení a smrti v této oblasti. Tyto procesy byly poznamenány krutostí a brutálním zneužíváním moci inkvizičního tribunálu a inkvizitora Jindřicha Františka Bobliga z Edelstadtu. Boblig byl motivován touhou po zbohatnutí na majetku obětí a byl přisedícím při mnoha soudních procesech, které vedly k upálení a mučení více než 500 lidí. Tato čarodějnická kauza byla

⁹⁷ Tamtéž, s. 108.

⁹⁸ Tamtéž, s. 115.

jedinečná svým rozsahem a brutalitou, která neměla obdoby v celé střední Evropě. Celá tragédie začala roku 1622, kdy české země i celá Evropa procházely válečnými a morálními krizemi. Epidemie dobytčího moru na Jesenicku dále zhoršila životní podmínky lidí. První obvinění z čarodějnictví vypukla, když umírající pastýř obvinil svou ženu z čarodějnictví. To rozpoutalo řetězec událostí, který trval osmdesát let a měl za následek smrt pěti set obětí, z nichž většina byla původem z Jeseníků. Lidé sami sebe udávali, procesy podporovala vrchnost a místní správa. Kromě toho, že procesy byly podporovány pověrami, místní vrchnost a představitelé městských správ z nich měli zisky. Obvinění byli lidé z různých sociálních tříd a procesy často sloužily k osobní pomstě. Čarodějnické procesy byly v tehdejší společnosti vnímány jako očištění duše a odpuštění hříchů, což vedlo k používání upálení jako metody trestu. Dokonce i po smrti nebyly oběti ponechány na pokoji. Pohřbívání čarodějnic bylo problematické a často byly pohřbívány na místech, kde se setkávaly vesnice, aby se zabránilo znesvěcení půdy. Někdy dokonce docházelo k zohavení již mrtvých těl, aby se zabránilo strašení mrtvých duší. Tato doba zanechala temnou kapitolu v dějinách Jeseníků a připomíná, jak víra a fanatismus mohou vést k hrůzným činům.⁹⁹

4.3.3.2 Kacíři

Kacíři byli označováni lidé, kteří se odchýlili od oficiální církve nebo učení a mohli být stíháni a potrestáni za své náboženské názory. Nejznámějším příkladem kacírství v Čechách je hnutí husitů, které se vyvinulo v 15. století pod vedením Jana Husa a později Jana Žižky. Husité protestovali proti korupci v církvi, požadovali reformy a rozvinuli vlastní teologická učení. Následkem bitvy na Bílé hoře bylo prosazení a uzákonění jediného náboženství. Na základě obnoveného zřízení zemského bylo katolické náboženství oficiálně státní náboženství, a proto kacírství se považuje za delikt proti oficiální ideologii. Hrdelní řád Josefa I. požaduje za kacírství hrdelní anebo jinou tělesnou pokutu. Tento spor a ukončení

⁹⁹ <https://www.kudyznudy.cz/ceska-nej/historicke/carodejnicke-procesy-ve-velkych-losinach>

pronásledování nekatolíků přinesl rok 1781, kdy Josef II. vydal svůj toleranční patent, kterým umožnil existenci dalších tří křesťanských vyznání.¹⁰⁰

4.3.3.3 Svatokrádež

Tento delikt se již za období Koldína trestal oběšením, avšak hrdelní řád Josefa I. uvádí „...ti, kteří by věc Bohu posvěcenou z posvátného místa ukradli, mají ohněm (býti) trestáni.“¹⁰¹ Tereziánský zákoník poté rozděluje způsob spáchání svatokrádeže trojím způsobem, kdy byl rozdíl v předmětu ukradeném. Smrtí se trestaly věci posvěcené. Způsob popravky poté byl upálení, stětí pro ženy a oběšení pro muže. Postupem času se svatokrádež vytrácí a v průběhu 18. století se tento delikt vyskytuje výjimečně.¹⁰²

4.3.4 Příběh kata

Kati byli považováni za společenskou spodinu tzv. snížené lidi. Tato skupina byla uzavřená od zbytku společnosti. Často žili mimo městské hradby, v kostele nebo také v hospodě měli své vyhrazené místo a často se na ně vztahovala diskriminační opatření. Pokud se měšťan dostal s katem do styku, hrozila ztráta cti¹⁰³. Mistři ostrého meče podléhali městskému rychtáři a byli součástí výkonného aparátu hrdelního soudu. Ne všechna města měla k dispozici katy. V případě, že byla potřeba služeb kata a ve městě nebyl, musel být propůjčen z jiného města, což ale nebylo levné. V případě zapůjčení byl kat dopraven do města a následně odvezen i domů, z důvodu bezpečí to bylo často za přítomnosti konvoje. Město následně dotyčnému poskytlo bydlení a uhradilo i jídlo. Například v roce 1630 byl do České Kamenice zapůjčen kat z Litoměřic a jeho pobyt se prodražil. Městský purkmistr si postěžoval v dopise, ve kterém stojí: *Dle Vašeho milostivého nařízení byl dopraven kat z Litoměřic. Se svými holomky dorazil v pátek v podvečer. Již toho dne stačil spořádat v hostinci jídla a pití za 5 zlatých a 49 krejcarů! Anožto tu má zůstat několik dní, hrozí, že náklady na stravu projí dřív, než by cokoli vykonal...*

¹⁰⁰ FRANCEK, Jindřich. Velké dějiny zemí Koruny české. Praha: Paseka, 2011. ISBN 978-80-7432-115-3. s. 99-108.

¹⁰¹ Tamtéž s. 121

¹⁰² Tamtéž, s. 121

¹⁰³ Tamtéž. s. 63.

*Nemálo peněz již bylo vydáno a ještě bude nutné zaplatit*¹⁰⁴ Hrdelní řád Josefa I. stanovil něco jako katovský ceník. Představení kata stálo 1 zlatý a 12 krejcarů, pokud jeho prací bylo oběšení, stětí anebo také zahrabání ženy, cena byla 6 zlatých.
105

4.4 Vývoj TS v období 1848-1918

Revoluce v roce 1848, známá také Jaro národů, byla sérií revolučních událostí, které zasáhly mnoho zemí v Evropě během roku 1848 a následující měsíce. Toto období, kdy jsou české země stále součástí Rakouského císařství, bylo poznamenáno mnohými změnami nejen ve společnosti, ale také v oblasti politického i právního světa. České země tímto rokem vstupují do moderního období státu a práva jako důsledek konce feudálního absolutismu. Celkově bylo období 1848-1918 v českých zemích poznamenáno politickými změnami, které vedly k větší autonomii a uznání národní identity. Toto období také ovlivnilo vývoj právního systému v regionu a připravilo půdu pro vznik samostatného Československa v roce 1918. V tomto období byla založena tradice československé státnosti, dozrál vývoj národu a vznikla nová struktura české a slovenské společnosti. Právní systém prošel významným vývojem, který odrážel hospodářské, politické a společenské změny.¹⁰⁶

4.4.1 Organizace a vývoj soudnictví

Hrdelní soudnictví, tedy soudnictví týkající se trestních a trestněprávních případů, bylo v Čechách během období 1848-1918 významně ovlivněno politickými, právními a společenskými změnami. V tomto období prošlo soudnictví v českých zemích významným vývojem. Během několika let došlo k proměně právního systému, hlubokých reforem státního aparátu, které se samozřejmě dotkly i soudnictví, a došlo k vytvoření nových soudních institucí. Staré různorodé soudní orgány z dob absolutismu byly nahrazeny novými strukturami. Všechno toto bylo

¹⁰⁴ BELISOVÁ, N. ... a v prach se obrátíš aneb bídáci z Děčína. 1.st ed. Dolský mlýn, zs., 2017. ISBN 978-80-270-2341-7. s. 25

¹⁰⁵ FRANCEK, Jindřich. Velké dějiny zemí Koruny české. Praha: Paseka, 2011. ISBN 978-80-7432-115-3. s. 65.

¹⁰⁶ MALÝ, Karel. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Praha: Leges, 2010. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-39-4. s. 201.

potřebné jako následek revolucí a konec absolutistického vlivu na úrovni soudnictví, jako tomu bylo v době pobělohorské. Během revolučního roku 1848 vznikly nové požadavky pro reformy trestního soudnictví s požadavkem zavedení právního státu. Byla zde touha zavést spravedlivý soudní proces. Od 1. července vešlo do platnosti císařské nařízení z roku 1849, kterým byla schválena nová soudní organizace.¹⁰⁷

Soudní organizace byla třístupňová, kdy nejnižší složkou byly soudy okresní. Okresní soudy, samosoudy, mají na starosti přestupky. V případě, že se jedná o zločin, tak tyto soudy spolupracují se složkou okresních soudů sborových, které mají trestní pravomoc na širším území (uvádí se obvod jednoho až osmi okresních soudů). Tyto okresní soudy sborové působily jako porotní soudy, které bohužel vydržely jen několik málo let a byly zrušeny. Těžké zločiny od roku 1852 řešily soudy zemské. Soudní okresy tvoří obvod zemského soudu, v Čechách bylo soudů třináct (např. Plzeň, Písek, Česká Lípa a další). Na Moravě jich bylo šest a patří sem například Brno, Jihlava nebo třeba také Olomouc, na území Slezska pouze dva, což byla Opava a Těšín.¹⁰⁸

Senáty prvoinstančních zemských soudů byly do roku 1852 tříčlenné. Následně po zrušení porot se jejich počet zdvojnásobil. Senáty druhoinstanční byly poté v počtu pěti osob. V první instanci měly zemské soudy na starosti těžké zločiny a jejich agendu, v druhé instanci bylo odvolání proti rozhodnutí od soudů okresních. Vrchní soud zemský poté fungoval jako nejvyšší instance pro soudy zemské. Tyto soudy byly pouze dva, jeden sídlil v Praze a druhý v Brně. Už zde lze vidět jakési rozdělení na dvě hlavní střediska pro naše území. Vrchol justiční pyramidy uzavíral Nejvyšší a kasační soud se sídlem ve Vídni.¹⁰⁹

Mezi lety 1855 do roku 1868 došlo ke spojení správy politické se soudnictvím. Počet samostatných okresních soudů klesl na šest. V tomto období byly vydány ústavy, kdy v prosinci roku 1867 byla vydána ústava. Tato ústava byla

¹⁰⁷ Tamtéž. 258

¹⁰⁸ FRANCEK, Jindřich. Velké dějiny zemí Koruny české. Praha: Paseka, 2011. ISBN 978-80-7432-115-3. s. 402.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 402

důležitým právním dokumentem v rámci Rakousko-Uherského císařství a měla zásadní význam pro vývoj, neboť díky tomu vznikl konstituční stát.

4.4.2 Právní úprava

Právní úpravou trestu smrti byl zákon č. 117/1852 (č. 117 ř. z.). Jedná se prakticky o novelizaci trestního zákoníku z roku 1803. Zákon z roku 1852 řešil pouze hmotněprávní úpravu, procesněprávní úprava byla vyřešena zákoníkem jiným. Inspirací byl vzor z Francie, kdy tento zákoník rozlišoval delikty na zločiny, přečiny a přestupky. Základem pro odpovědnost za zločin byl úmysl.¹¹⁰ V úvodu se lze dočíst „*Abychom těm zemím korunním říše Naší, v kterých potud má platnost zákon trestní o zločinech a těžkých policejních přestupcích, vydaný dne 3. září 1803, i s výklady, změnami a dodatky, jež pozdějšími zákony k němu přičiněny jsou, podali snadný a bezpečný přehled nynějšího práva trestního.*“¹¹¹ Hned na začátku v §1 se dočteme, že aby se jednalo o zločin, je zde potřeba tedy zlého úmyslu, který je definován jako „*Zlý úmysl dává se však za vinu nejen tehda, když před tím, než se něco před se vzalo nebo opominulo, anebo když se to před se bralo nebo opomíjelo, zlo, jež se zločinem jest spojeno, přímo bylo rozváženo a umíněno; nýbrž i, když z nějakého jiného zlého úmyslu něco bylo před se vzato nebo opominuto, z čeho zlo, které tím povstalo, obyčejně povstává, anebo alespoň snadno povstati může.*“¹¹²

Zákoník z roku 1852 seřadil zločiny podle závažnosti, kdy na začátku byla velezrada a ochrana panovníka. Poté následovaly zločiny proti veřejnému násilí, náboženství, proti zneužití úřední moci a až pak proti životu a zdraví. Zločiny jsou trestány dvojím způsobem. V § 12 je uveden trest smrti a žalář. V následujícím § 13 je jasně definováno, že trest smrti je proveden provazem. Způsob žaláře byl dvojitý. V mírnějších případech dočasný žalář a v horších případech bylo možné potrestat tzv. těžkým žalářem až na doživotí. Místem výkonu těžkého žaláře byly

¹¹⁰ Tamtéž, s. 407

¹¹¹ Zákon č. 117/1852 Ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění předpisů jej měnících a doplňujících ke dni 1. 1. 1927

¹¹² Tamtéž, § 1

tzv. zemské trestnice, kam patřil Mírov (dnes je to věznice se zvýšenou ostrahou) nebo například Bory u Plzně.¹¹³

Hlava patnáctá nese název *O vraždě a zabití*. Nalezneme zde definici a druhy vraždy, kdy § 136 hovoří o trestu za vraždu dokonanou, kdy „za každou dokonanou vraždu má nejen vrah sám, nýbrž i ten, kdo ho snad k ní zjednal nebo při samém vykonávání vraždy ruku svou vztáhl anebo způsobem činným spolupůsobil, potrestán býti smrtí.“¹¹⁴ Trest smrti následoval také za zlomyslné poškození cizího majetku, a to pouze v případě, kdy následkem tohoto skutku osoba poškozená zemřela a pachatel to mohl předvídat.¹¹⁵ Loupežné zabití bylo také trestáno smrtí v případě, že „Byla-li podniknuta loupež a jednalo-li se při tom s člověkem nějakým tak násilně, že z toho nastala jeho smrt (§ 134), mají se všichni, kdo k usmrcení spolupůsobili, potrestati za zabití smrtí.“¹¹⁶

Asi nejdůležitějším pramenem v oblasti trestního práva procesního lze považovat „Zákon, daný dne 23. května 1873, jímž se zavádí nový řád soudní trestního.“¹¹⁷ V tomto předpisu lze nalézt také několik pojednání týkajících se trestu smrti. Příkladem je třeba § 339, dle kterého v případě, že je trest smrti uložen více osobám, tak součástí rozsudku je také pořadí, dle kterého osoby budou usmrceny.¹¹⁸ V ustanovení § 403 je pravidlo, které jasně stanovuje, kdy se výkon uskuteční od vydání rozsudku, přičemž „rozsudek smrti vykonává se příštího rána po tom dni, kteréhož bylo odsouzenému oznámeno, že bude, ježto mu nebyla dána milost, trest na něm vykonán. Toto oznámení učiní se v domě soudním u přítomnosti předsedícího, dvou soudců a státního zástupce. Soud trestní má k tomu hleděti, aby vykonání trestu nepřipadlo ani na neděli ani na svátek, ani na takový den, kterýž

¹¹³ FRANCEK, Jindřich. Velké dějiny zemí Koruny české. Praha: Paseka, 2011. ISBN 978-80-7432-115-3. s. 407.

¹¹⁴ Zákon č. 117/1852 Ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění předpisů jej měnících a doplňujících ke dni 1. 1. 1927, § 136

¹¹⁵ Tamtéž, §86

¹¹⁶ Tamtéž, §141

¹¹⁷ Zákon č. 119/1873 Ř. z., jímž se zavádí nový řád soudu trestního

¹¹⁸ Tamtéž, §339

dle náboženského vyznání odsouzenecova jest den sváteční, a aby tomu vykonání v určitý den vůbec nic nebylo na překážku. ¹¹⁹

4.5 Vývoj trestu smrti v období 1918–1990

Období vzniku Československa až do roku 1990 lze rozdělit do několika etap. První etapou bude samozřejmě naše první republika. Pád první republiky v roce 1938 je důsledkem společenských událostí, které se na území odehrály, a to především agrese nacistického Německa. Nejvíce poprav v historii Československa se uskutečnilo od května 1945 do konce roku 1948, kdy bylo popraveno na 750 osob, z toho přes 730 na základě takzvaných retribučních dekretů. Podle nich mimo jiné mimořádné lidové soudy soudily „nacistické zločince, zrádce a jejich pomahače“. Z politických důvodů bylo nejvíce lidí popraveno v letech 1948 až 1953, a to v téměř 190 případech. Mnohdy šlo o zinscenované procesy a justiční vraždy, jako například v případě političky Milady Horákové.

4.5.1 Období první republiky (1918-1938)

Toto období bylo zahájeno vznikem Československé republiky v roce 1918 po rozpadu Rakousko-Uherska. Byla to demokratická republika s vlastní ústavou z roku 1920 a zahrnovala české, slovenské a rusínské území. První republika byla charakterizována demokracií, politickou stabilitou, ekonomickým rozvojem a kulturním rozkvětem. Vzhledem k rychlému vzniku samostatného státu nebyla připravená žádná norma, která by výlučně platila pro nově vzniklý stát. Prvním zákonem byl tedy tzv. Recepční zákon, který prakticky přebíral dosavadní platný a fungující rakouský a uherský právní řád. Alois Rašín, který je autorem, tak přijetí recepčního zákona okomentoval *„základním tímto zákonem mělo být zamezeno, aby nenastal bezprávní stav, aby se celá státní správa nezastavila a aby se 29. října pracovalo dále, jako by revoluce vůbec nebylo.* ¹²⁰

¹¹⁹ Tamtéž, §403

¹²⁰ VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel a KNOLL, Vilém. České právní dějiny. 3. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-575-3. s. 294.

4.5.1.1 Organizace a vývoj soudnictví

V oblasti soudnictví v zásadě k žádným změnám nedošlo. Struktura československého trestního soudnictví tedy fungovala stejně jako v době monarchie. Postupným vývojem dochází ke vzniku nových soudních instancí. Soudem prvního stupně je stále soud okresní. Zde se projednávaly nejméně závažné delikty, kdy škoda nepřesahovala 2000 Kč. Druhou instancí byly krajské soudy, které rozhodovaly o odvoláních proti rozhodnutí soudu okresního. Dále také působily jako soudy první instance ve věcech zločinů a přečinů.¹²¹

Novým soudem, který nám v listopadu roku 1918 vzniká, je Nejvyšší soud. Pravomoc Nejvyššího soudu v trestních věcech bylo nařízení obnovy řízení anebo vynesení osvobozujícího rozsudku. Později rozhodoval ve věcech odvolání proti rozhodnutí od nově vzniklého státního soudu.¹²²

V roce 1923 vzniká nový státní soud, jenž řeší trestnou činnost, která je uvedená v zákoně na ochranu republiky. Jedná se o těžké zločiny, například útok na ústavní činitele, prozrazení státního tajemství a další zločiny proti republice. Soud státní měl sídlo v Brně a byl součástí Nejvyššího soudu.¹²³

Dalším článkem trestního soudnictví byly porotní soudy, které byly taktéž recipované. Nejedná se o klasické soudy, neboť zasedaly přibližně jednou za tři měsíce a zasedání se konalo na krajských soudech. Příslušnost upravovaly různé zákony. Řešily se zde politické zločiny a přečiny, činy spáchané za přitěžujících okolností a další těžké činy.¹²⁴

4.5.1.2 Právní úprava trestu smrti

Po vzniku Československé republiky v roce 1918 byl trest smrti zachován jako na základě recepce trestního zákoníku z roku 1852. Zákoník způsob výkonu

¹²¹ ADAMOVÁ, Karolína. Dějiny českého soudnictví od počátků české státnosti do roku 1938. Praha: LexisNexis CZ, 2005. ISBN 90-86920-07-0. s. 118–119.

¹²² Tamtéž, s. 125.

¹²³ Tamtéž, s. 123.

¹²⁴ Tamtéž, s. 119-120

trestu upravoval v § 13, dle kterého se popravovalo oběšením.¹²⁵ Se vznikem nového státu byla potřeba vlastní kodifikace trestního práva. V roce 1921 ministerstvo spravedlnosti vypracovalo tzv. prozatímní návrh obecné části trestního zákona. Jednalo se o hmotněprávní úpravu. Návrh dělil trestné činy na zločiny a přečiny a pojednával také o výkonu trestu. Trest smrti již neměl být hlavním trestem, avšak šlo ho uložit ve dvou případech. Prvním případem bylo stanné právo. V případě druhém musela osoba již jednou doživotně odsouzena spáchat ten stejný čin. O několik let později došlo k dokončení celého návrhu kodifikace trestního práva, jenže pokus schválen nebyl.¹²⁶

Ke změně v oblasti absolutního trestu došlo v květnu 1934, kdy byl Národním shromážděním schválen zákon o ukládání trestu smrti a o doživotních trestech pod č. 91/1934 Sb. Nově bylo možné upustit od trestu smrti za splnění zákonných podmínek a namísto toho potrestat žalářem.¹²⁷ Podmínku pro výkon poprav přinesl § 7 „*Trest smrti nesmí býti vykonán, dokud president republiky nerozhodl, že odsouzenému milost neudílí.*“¹²⁸

4.5.1.3 Role Masaryka v otázce trestu smrti

Ještě, než se stal Masaryk v roce 1918 prvním československým prezidentem, už v té době byl ve společnosti známý jako odpůrce trestu smrti. Již na konci 19. století se k popravám stavěl radikálně a tvrdil, že „*popravys jsou nejdábelštější druh zabítí, poněvadž je schvalují lidé vládnoucí s úplným klidem a rozmyslem.*“¹²⁹ Ačkoliv byl Masaryk kritikem absolutního trestu, po nástupu do funkce prezidenta podstoupil morálnímu dilematu a jako prezident musel trest smrti

¹²⁵ Zákon č. 117/1852 Ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění předpisů jej měnících a doplňujících ke dni 1. 1. 1927, § 13

¹²⁶ HRUBÁ SMRŽOVÁ, Petra, Vilém KNOLL a Alena RUNDOVÁ. Mezníky českých právních dějin. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 9788073802516. s. 134-135.

¹²⁷ FRANCEK, Jindřich. Velké dějiny zemí Koruny české. Praha: Paseka, 2011. ISBN 978-80-7432-115-3. s. 421.

¹²⁸ Zákon č. 91/1934 Sb., o ukládání trestu smrti a o doživotních trestech, § 7

¹²⁹ SALÁK, Pavel a TAUCHEN, Jaromír (ed.). Československé trestní právo v proměnách věků: (sborník příspěvků). Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-5086-0. s. 84

uznávat. Karlu Čapkovi v Hovorech s TGM se svěřil, jak se v té situaci cítil. „*Těžká byla pro mne otázka trestu smrti; stálo mě to mnoho nocí, když jsem měl podepisovat trest smrti, a dni, kdy jsem to učinil, mám ve svém kalendáři poznamenaný černým křížkem.*“¹³⁰ Díky svému postavení prezidenta mu tak již Prozatímní ústava z roku 1918 nabízela možnost prominutí anebo zmírnění trestů.¹³¹ Ústava z roku 1920 nabídla ve svém §64 institut milosti, kterou prezident Masaryk za dobu svého působení hojně využíval. Milost byla udělena ve více než 400 případech a trest smrti byl vykonán v 16 případech.¹³²

4.5.2 Trest smrti v období protektorátu Čechy a Morava (1939–1945)

Zřízením Protektorátu Čechy a Morava výnosem z 16. března 1939 vstupujeme do temného období našich dějin. Protektorát byl vytvořen jako výsledek německé okupace českých zemí. Německá armáda obsadila území a zřídila protektorát, což znamenalo, že nacistická vláda měla kontrolu nad veškerým životem na tomto území.¹³³ Podle Výnosu o zřízení Protektorátu Čechy a Morava z března 1939 němečtí obyvatelé protektorátu, kteří jsou zároveň příslušníky německého národa, tak podléhají německému soudnictví.

Se vznikem protektorátu vznikl i právní dualismus, ve kterém bylo německé právo pro německé obyvatelstvo a protektorátní právní systém. Stejně jako byly dva právní systémy, měli jsme také dva druhy soudnictví. V některých vážných případech se německé předpisy vztahovaly i na obyvatele protektorátu. Během šestiletého období bylo soudnictví podřízeno nacistickým německým úřadům, což mělo za následek zásadní změny ve struktuře a fungování soudnictví. Ačkoli struktura českých byla stále stejná, tak německé okupační úřady zrušily nezávislost českého soudnictví. „*Jestliže bylo v letech 1918 až 1938 popraveno*

¹³⁰ Tamtéž

¹³¹ Zákon č. 37/1918 Sb., o prozatímní ústavě, § 10f)

¹³² PLACHÝ, Jiří a PEJČOCH, Ivo. Masarykovy oprátky: problematika trestu smrti v období první a druhé Československé republiky 1918-1939. Svět křídel. Cheb: Svět křídel, 2011 [i.e. 2012]. ISBN 978-80-87567-21-0. s. 10.

¹³³ MALÝ, Karel. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Praha: Leges, 2010. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-39-4. s. 446.

v Československu 15 osob, situace se radikálně změnila po německé okupaci.“¹³⁴
Tato věta dokonale vystihuje stav a užívání trestu smrti.¹³⁵

Ačkoli byly německé předpisy primárně určeny pro německé obyvatelstvo, v konkrétních případech se vztahovaly i na příslušníky protektorátu. Nacistický režim byl znám svou tvrdou a nemilosrdnou reakcí na jakoukoli formu odporu nebo protinacistické aktivity. To vedlo k tomu, že se tresty smrti staly mnohem častějšími a byly ukládány za různé trestné činy, jako byly odbojové aktivity, sabotáže a pokusy o útěk ze zajateckých táborů. Kontrast soudnictví a sílu německé říše dokazuje i fakt, že z tisíců lidí, kteří byli popraveni během období protektorátu, bylo z rozhodnutí českých soudů popraveno pouze pět.¹³⁶

4.5.2.1 Heydrichiáda

Heydrichiáda byla označením pro sérii událostí spojených s atentátem na Reinharda Heydricha, jednoho z hlavních nacistických vůdců a architektů holocaustu, který byl v té době zastupujícím říšským protektorem v Protektorátu Čechy a Morava. Atentát na Heydricha byl proveden v rámci československého odboje během druhé světové války. Říšský protektor Reinhard Heydrich s úkolem zlikvidovat český národ dorazil do Prahy v roce 1941. Heydrich byl pověřen Hitlerem a v Černínském paláci prohlásil „*Tento prostor musí být definitivně osídlen Němci. Tento prostor je srdcem Říše.*“¹³⁷

V Praze byl okamžitě vyhlášen výjimečný stav a následně byly zřízeny tříčlenné stanné soudy, které odsuzovaly k trestu smrti. Za dobu svého působení do

¹³⁴ MONESTIER, Martin a Vladimír ČÁDSKÝ. Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost. Vyd. druhé. Praha: Rybka Publishers, 1998. ISBN 80-7176-812-X. s. 371.

¹³⁵ VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel a KNOLL, Vilém. České právní dějiny. 3. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-575-3. s. 355-356.

¹³⁶ LIŠKA, Otakar. Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1989. 2., opr. a rozš. vyd. Sešity (Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR). Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu SKPV PČR, 2006. ISBN 80-86621-09-x. s. 261.

¹³⁷ FRANCEK, Jindřich. Velké dějiny zemí Koruny české. Praha: Paseka, 2011. ISBN 978-80-7432-115-3. s. 514.

roku 1942 tyto soudy poslaly na smrt téměř pět set lidí a více než tisícovka jich byla poslána do koncentračních táborů.

Atentát na Reinharda Heydricha byl jedním z nejvýznamnějších a nejodvážnějších útoků proti nacistické okupaci během druhé světové války. Atentát na Heydricha byl proveden 27. května 1942 v Praze československými parašutisty Jozefem Gabčíkem a Janem Kubišem, kteří byli vycvičeni britskými vojenskými složkami. Atentát proběhl, když Heydrich cestoval svým vozem na nacistický národní hřbitov v Praze. Gabčík a Kubiš ho přepadli a házenou bombou na něj zaútočili. Heydrich byl vážně zraněn a o několik dní později zemřel na následky zranění. Reakce na atentát byly mimořádně brutální. Okamžitě byl opět vyhlášen výjimečný stav, který trval přibližně tři měsíce, a oficiální cestou na základě rozhodnutí soudu bylo popraveno přes tisíc osob. Nacistický režim reagoval masovými represemi, během nichž byly provedeny hromadné popravy, perzekuce a zničení několika vesnic. Po atentátu se atentátníci ukrývali v kostele svatého Cyrila a Metoděje v Praze, kde byli obklíčeni nacisty. V průběhu střetnutí byli parašutisté smrtelně zraněni a nakonec provedli sebevraždu, aby se vyhnuli zajetí.¹³⁸

4.5.2.2 Výkon trestu smrti

Místem pro výkon rozsudku byl pro oblast protektorátu převážně v Drážďanech, které byly nejbliže. Další možností poté byl Berlín, Mnichov a Vídeň, ale s narůstajícím počtem osob se tyto přepravy prodražovaly a na základě toho bylo 5. dubna 1943 zřízeno ministerstvem popravčí místo v Praze na Pankráci. Ještě téhož dne zde došlo k pěti popravám. Průběh poprav byl pokaždé stejný na základě řádu. Začínalo se snídaní, v dopoledních hodinách vždy dorazil státní zástupce se seznamem lidí, kteří mají být popraveni. Těm bylo následně přečteno zamítnutí žádosti o milost a sdělen čas popravy. Odsouzenci byli následně odvedeni do místnosti, kde měli možnost napsat poslední dopis, a po 16. hodině se popravovalo. V roce 1944 bylo v jeden den popraveno téměř 30 lidí, což je nejvyšší

¹³⁸ Tamtéž.

denní počet. Průměrně bylo denně popraveno přibližně pět lidí. Pankrácká sekyrárna fungovala až do dubna roku 1945.¹³⁹

4.5.3 Vývoj trestu smrti v období 1945-1948

Po skončení druhé světové války a pádu Protektorátu Čechy a Morava v roce 1945 se v této oblasti odehrála řada událostí spojených s retribucí a soudnictvím. Retribuční soudnictví se týkalo stíhání a trestání osob, které byly podezřelé z kolaborace s nacistickým režimem, nebo jiných zločinů spáchaných během války. Retribuční soudnictví po druhé světové válce bylo zaměřeno na stíhání válečných zločinců a spolupracovníků s nacistickým režimem v mezinárodním a národním měřítku. V Československu k tomuto účelu vznikají tzv. mimořádné lidové soudy, které jsou častou institucí v evropských státech, které byly okupovány Německem. Prvním mezinárodním společným právním podkladem byla tzv. Svatojakubská deklarace, která vznikla v Londýně, a spojenecké státy se shodly na stíhání a potrestání nacistických zločinů.¹⁴⁰

V Čechách byl právním podkladem pro fungování MLS tzv. velký retribuční dekret. Dekret v červnu 1945 ustanovil zvláštní soudy, které měly stíhat a soudit osoby obviněné z válečných zločinů, zločinů proti míru a zločinů proti lidskosti. Byli souzeni nejen vysocí nacističtí představitelé, ale také nižší úředníci a vojáci, kteří se dopustili válečných zločinů. Velký retribuční dekret rozdělil zločiny na zločiny proti státu, osobám, majetku a udavačství. Tato kategorie zločinů spadala do skupiny nepromlčitelných trestných činů. Způsob potrestání byl buď žalář, který mohl být až na doživotí, anebo tresty smrti, které měly být vykonány do dvou hodin od vynesení rozsudku. Retribuční soudnictví bylo mnohdy dost kritizováno. Údajně zde chyběl aspekt spravedlnosti, protože tato nařízení často sloužila jen k pomstě. Dekrety byly platné až do prosince roku 1948. Do této doby

¹³⁹ LIŠKA, Otakar. Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1989. 2., opr. a rozš. vyd. Sešity (Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR). Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu SKPV PČR, 2006. ISBN 80-86621-09-x. s. 17-18.

¹⁴⁰ LIŠKA, Otakar. Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1989. 2., opr. a rozš. vyd. Sešity (Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR). Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu SKPV PČR, 2006. ISBN 80-86621-09-x. s. 18

bylo odsouzeno přes 30 tisíc osob a mimořádné lidové soudy odsoudily k trestům smrti více než 700 lidí.¹⁴¹

4.5.4 Trestání smrtí v komunistickém období do roku 1960

Únorový převrat v Československu v roce 1948 byl politickým převratem, který přivedl k moci komunisty a zahájil éru komunistického režimu v zemi. Tento převrat se odehrál v únoru 1948 a měl dalekosáhlé dopady na politickou a společenskou situaci v Československu. Tato část dějin je považována za jednu z nejtragičtějších kapitol. Po převratu začal komunistický režim provádět politické čistky a perzekuce svých politických oponentů, a to včetně vynášení trestu smrti. Ačkoli 9. května byla vyhlášena ústava, která zakotvovala nezávislé soudnictví, tak v budoucích letech k ničemu takovému nedošlo. V roce 1948 byl vydán zákon, který zjednodušil soudní soustavu. Okresní soudy jednaly v případech trestů smrti v pětičlenných senátech. Současně téhož roku vznikl také Státní soud. Tento soud byl institucí, která měla za úkol soudit politické protivníky komunistického režimu a vykonávat represi vůči těm, kteří byli označeni za nepřátele socialismu. Rozhodovací praxe soudu ohledně trestných činů se opírala o zákon č. 231/1948 na ochranu lidově demokratické republiky. Struktura soudnictví je následovná: Okresní soud v I. stupni má pravomoc rozhodovat o všech trestných činech, krom těch, které spadají do působnosti Státního soudu. Druhou instancí je krajský soud, který rozhoduje o opravných prostředcích prvoinstančního soudu. Podle zákona bylo možné místo trestu smrti uložit těžkého žalářem, a to v případech, kdy byly zjištěny polehčující okolnosti.¹⁴²

Během této éry byly prováděny politicky motivované soudní procesy a perzekuce politických oponentů, intelektuálů, novinářů a dalších, kteří byli považováni za nepřátele komunistického režimu. Zabití s politickým motivem čekalo nejenom na pouhé osobnosti, které měly nálepku nepřítele státu, ale oběťmi se dost často stávali samotní funkcionáři komunistické strany (příkladem je vražda

¹⁴¹ Tamtéž, s.21.

¹⁴²FRANCEK, Jindřich. Velké dějiny zemí Koruny české. Praha: Paseka, 2011. ISBN 978-80-7432-115-3. s. 435-436.

Rudolfa Slánského, který byl komunistickým politikem a generálním tajemníkem ÚV KSČ).

V roce 1950 došlo ke vzniku čtyř trestních předpisů (trestní zákon, trestní řád, trestní zákon správní a trestní řád správní). Společně se vznikem Státní prokuratury a novým trestním zákonem byl rozšířen počet deliktů, za které následoval trest smrti. Zároveň došlo ke zrušení dělení práva a byla zavedena jednotnost. Trest smrti byl stále nejvyšším možným trestem, který byl upraven v § 18 trestního zákona. Ačkoli byl zákoník s demokratickým základem, tehdejší podoba připomínala spíše období okupace. Způsob výkonu trestu smrti byl upraven v § 29, dle kterého se poprava vykonávala především oběšením a v případě zvýšeného ohrožení vlasti byl trest zastřelením. V případě odsouzení těhotné ženy byl trest smrti zakázán.¹⁴³ Součástí nového trestního zákona byla také kategorizace trestů, které rozlišovaly tresty hlavní (smrt, odnětí svobody a nápravná opatření) a tresty vedlejší (ztráta občanství, občanských práv, vyloučení z vojska, vyhoštění a spousta dalších). Trestné činy byly rozděleny do hlav podle závažnosti, kdy na prvním místě byly delikty proti republice, hospodářské, proti pořádku ve věcech veřejných a další.¹⁴⁴

Dalším pramenem, který sloužil jako opora pro trest smrti, byl vzniklý trestní řád č. 86/1950 Sb. Zde byl absolutní trest ukládán v případě, že došlo k porušení stanného práva, poprava měla vlastní pravidla a vykonávala se v nejbližších hodinách od vynesení rozsudku. Nejčastěji to bylo do dvanácté hodiny dopolední.¹⁴⁵ Společně také přišla změna samotného výkonu trestu odnětí svobody. Vězeňský řád z roku 1951 rozdělil odsouzence do čtyř skupin. V první skupině byli ti, „kteří vzhledem ke svému třídnímu původu zůstávají nepřáteli lidové demokratického zřízení.“¹⁴⁶

Výkon trestu smrti do roku 1954 probíhal především na venkovských prostranstvích. Popravovalo se pomocí oprátky zavěšené na kladce, tuto šibenici

¹⁴³ Zákon č. 86/1950 Sb., Trestní zákon, § 18 a § 29.

¹⁴⁴ FRANCEK, Jindřich. Velké dějiny zemí Koruny české. Praha: Paseka, 2011. ISBN 978-80-7432-115-3. s. 439-440.

¹⁴⁵ Zákon č. 87/1950 Sb., Trestní řád.

¹⁴⁶ FRANCEK, Jindřich. Velké dějiny zemí Koruny české. Praha: Paseka, 2011. ISBN 978-80-7432-115-3. s.440.

vlastnila téměř každá krajská věznice. Popravený byl mrtev přibližně za 10 až 15 minut. Následně se všechny popravy konaly v suterénu pankrácké věznice v Praze. Novelizace trestního zákona z roku 1956 zrušila některé skutkové podstaty TČ, které se dle předchozího zákona trestaly smrtí.¹⁴⁷ V roce 1961 přišla úplná změna v oblasti absolutního trestu. Pod číslem 141/1961 Sb. bylo ustanoveno, že trest smrti, nově výjimečný trest, kdy v §29 zní „*Trest smrti může uložit jen za trestný čin, u něhož to tento zákon ve zvláštní části dovoluje, a to pouze za podmínky, že stupeň nebezpečnosti takového trestného činu pro společnost je vzhledem k zvlášť zavrženíhodnému způsobu provedení činu nebo k zvlášť zavrženíhodné pohnutce nebo k zvlášť těžkému a těžko napravitelnému následku mimořádně vysoký.*“¹⁴⁸

Politické procesy v rámci komunistického režimu v Československu, včetně Čech, byly charakteristické pro celé období existence komunistického režimu, tj. od únorového puče v roce 1948 až do pádu komunistické vlády v roce 1989. Tyto procesy byly nástrojem komunistického režimu pro potlačení politických oponentů, konsolidaci moci a udržení kontroly nad společností. V průběhu 50. let proběhlo mnoho politických procesů, přičemž nejvýznamnějším byl proces s Miladou Horákovou. Vzhledem k faktu, že tento proces je všemi známý, zmíním se o něm pouze v krátkosti. Zavražděna komunisty. JUDr. Milada Horáková byla považována za vůdcovskou osobu v tzv. skupině Horáková a spol. Společně s Horákovou bylo obviněno dalších dvanáct lidí. Obžaloba obvinila Horákovou z vedení záškodnického spiknutí a zároveň také z velezrady, špionáže, sabotáže a spolupráce s tajnými službami. Vzhledem k tak vážným obviněním byl možný jediný trest, a to trest smrti dle tehdejšího trestního zákoníku. Po zatčení následovalo krutými způsoby dokazování, mučení a několikahodinové nelidské výslechy. Následně do procesu byli pozváni sovětsí poradci a následoval vykonstruovaný monstrproces, který byl završen 8.6. 1950 (čtvrtek). V tento den došlo k vynesení rozsudků. Milada Horáková a další tři muži byli odsouzeni k trestu smrti, zatímco ostatní dostali žaláře. Poprava proběhla 27.června roku 1950, kdy na

¹⁴⁷ LIŠKA, Otakar. Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1989. 2., opr. a rozš. vyd. Sešity (Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR). Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu SKPV PČR, 2006. ISBN 80-86621-09-x. s. 23-25.

¹⁴⁸ Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon, § 29.

dvoře pankrácké věznice došlo k popravě všech odsouzených. Vyčerpaná a odevzdaná JUDr. Milada Horáková údajně umírala více než 15 minut, což bylo nad tehdejší časový průměr agónie.¹⁴⁹

Člověk by si myslel, že jednou a stačí. Jenže následovalo dalších nejméně třicet vykonstruovaných procesů s cílem odstranit nepohodlné osoby. Přes 600 lidí bylo obžalováno státní prokuraturou a nejméně 10 lidí bylo popraveno. Zavražděna komunisty. Justiční vražda Milady Horákové se stala symbolem nespravedlivých politických procesů komunistické éry v Československu. Milada Horáková se stala symbolem odvahy a obětí v boji za demokracii a lidská práva v době komunistického útlaku v Československu. Její památka je uctívána jako symbol odporu proti totalitním režimům a porušování lidských práv.¹⁵⁰

4.5.5 Poslední vývoj trestu smrti v období 1961-1990

Rok 1961 nám s novou tzv. socialistickou ústavou přinesl územní i soudní reorganizaci. Společně s novou ústavou vznikla novela trestního zákona pod č.140/1961 Sb. V tomto trestním zákoníku patří trest smrti stále mezi fakultativní a výjimečné tresty, avšak vzrostl počet trestných činů, které byly trestány smrtí. Mezi ně patřily trestné činy proti republice, ohrožení veřejného pořádku, vražda a také vojenské trestné činy. Absolutní trest mohl být udělen pouze za trestné činy, které byly výslovně uvedeny v trestním zákoně, pokud byla společenská nebezpečnost mimořádně vysoká a čin byl spáchán zvláště odpudivým způsobem nebo zvláště odpudivým motivem. Trest smrti byl možný, pokud byla nezbytná pro účinnou ochranu společnosti, a pokud nebylo možné napravit pachatele trestem odnětí svobody. Novela trestního zákona č. 45/1973 Sb. změnila trest smrti tak, že soud mohl místo něj uložit trest odnětí svobody v délce od patnácti do dvaceti pěti let, pokud soud považoval takový trest za dostatečný. Jedním z důvodů této změny byla velká nerovnováha mezi maximálními tresty odnětí svobody (15 let) a trestem smrti. Prakticky to znamenalo, že soudy často považovaly trest odnětí svobody do 15 let za dostatečný v konkrétním případě a trest smrti za příliš přísný. Soudy tak

¹⁴⁹ SLUŠNÝ, Jaromír. Velké procesy. V Praze: XYZ, 2021. ISBN 978-80-7597-779-3. s. 170-175.

¹⁵⁰ Tamtéž.

měly možnost uložit výjimečný trest odnětí svobody místo absolutního trestu smrti.¹⁵¹

Novelizace práva a zejména toho trestního byla velice častá. Je vidět, že tendence absolutního trestu upadá a trestním zákonem z roku 1973 došlo k další změně. V §29 nového trestního zákona je trest smrti stále zakotven jako výjimečný trest. Ale vedle toho byla možnost nově uložit trest odnětí svobody v délce do 15ti let. Tato úprava zůstala až do roku 1990 stejná. V tomto ustanovení lze vidět jakousi právní propast, kdy nejvyšším možným trestem je buď trest odnětí svobody až na 15 let, nebo trest smrti. Srovnávat 15 let ve vězení se ztrátou života je nesrovnatelné a díky tomu docházelo k častým otázkám ohledně zrušení tohoto trestu.¹⁵² Trestní právo se poté už moc neměnilo. Trestní zákoník zůstal až do 90. let stejný, trest smrti byl stále součástí právního řádu, ale k popravám už nedocházelo tak často. Významným okamžikem bylo přijetí zákona č. 175/1990 Sb., kterým byl v bývalém Československu trest smrti zrušen. Tento zákon vstoupil v platnost 1. července 1990 a nahradil trest smrti novými tresty, jako bylo odnětí svobody na doživotí a tresty od 15 do 25 let odnětí svobody. V článku II jasně stálo: „*Uložený trest smrti se mění na trest odnětí svobody na doživotí.*“¹⁵³

4.5.5.1 Poslední popravená žena a poslední popravený muž

Poslední ženou, která byla odsouzená k trestu smrti v naší republice, se stala mladá žena Olga Hepnarová. V roce 1975 najela nákladním autem do hloučku lidí stojících na autobusové zastávce a způsobila smrt osmi lidí. K tomuto činu se připravovala a provedla jej s úmyslem zabít co nejvíce lidí. Tato událost se stala ve městě Praha a byla jednou z největších tragédií v dějinách české dopravy. Po svém činu byla Hepnarová odsouzena k trestu smrti a popravena oběšením 12. března 1975 ve věznici v Praze-Pankráci. Její případ vyvolal veřejnou pozornost a dodnes se o něm diskutuje, zejména v souvislosti s jejím psychickým stavem a motivací, která ji vedla k takovému hrůznému činu. Její příběh byl také zfilmován ve filmu „Já, Olga Hepnarová“ z roku 2016.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 26.

¹⁵² Úplné znění č. 113/1973 Sb., Trestní zákon.

¹⁵³ Zákon č. 175/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon, Článek II)

Poslední poprava na území dnešní České republiky proběhla v roce 1989. Popraveným byl Vladimír Lulek, který byl odsouzen ke trestu smrti za pětinasobnou vraždu. Tato poprava se uskutečnila v Hradci Králové, které je jedním z měst na území České republiky. Vladimír Lulek byl odsouzen za brutální vraždu své manželky, jejích tří dětí a sousedky, která se pokusila zabránit těmto hrozným činům. Stal se úplně posledním popraveným člověkem v naší republice. Posledním popraveným na území dnešního Slovenska byl Štefan Svitek. Byl odsouzen k trestu smrti za trojnásobnou vraždu a poprava byla provedena v Bratislavě.¹⁵⁴

4.5.5.2 Oficiální zrušení trestu smrti.

Zrušení trestu smrti v bývalém Československu bylo výsledkem dlouhodobých debat a změn v politickém a společenském kontextu. Během komunistického režimu v Československu (a jeho předchůdci Protektorátu Čechy a Morava) byl trest smrti používán jako nástroj potlačování politické opozice a trestání politických odpůrců. To vedlo k popravám několika významných osobností, včetně Milady Horákové a dalších, což vyvolalo mezinárodní rozhořčení. Okupace Československa vojsky Varšavské smlouvy v roce 1968 a následná normalizace měly výrazný vliv na politický a společenský vývoj. Zrušení trestu smrti bylo jednou z reforem prováděných během tohoto období. V 70. a 80. letech začaly vznikat reformní hnutí a občanská disidentní hnutí. Postupně narůstal mezinárodní tlak na zlepšení lidských práv v Československu. Konference pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (KBSE): Jednání na této mezinárodní platformě v 70. a 80. letech odsuzovala trest smrti a prosazovala lidská práva. V listopadu 1989 byla v Československu započata Sametová revoluce, což vedlo k pádu komunistického režimu. Nová vláda a parlament přijaly řadu reforem, včetně zrušení trestu smrti. Po listopadu 1989 začal tzv. legislativní maraton. První změnou, která tento tzv. maraton rozpoutala, byl návrh zrušení článku 4 Ústavy, který dával Komunistické straně Československa nadřazenou úlohu ve společnosti a státě. Změny byly nezbytné ve sféře trestního práva, zejména procesního. Důraz byl kladen na to, aby

¹⁵⁴ Poslední vykonaný trest smrti v Československu: Psychopatického vraha oběsili před 30 lety. Česká justice [online]. 2019 [cit. 2023-10-29]. Dostupné z: <https://www.reflex.cz/clanek/historie/95726/posledni-vykonany-trest-smrti-v-ceskoslovensku-psychopatickeho-vraha-obesili-pred-30-lety.html>

trestní proces byl v souladu s demokratickými zásadami a respektoval základní práva občanů. Náprava a očištění trestní politiky byly klíčovými cíli této změny. Zrušení trestu smrti, očištění od ideologických břemen minulého režimu a ochrana občanských práv a svobod byly hlavními aspekty tohoto procesu.¹⁵⁵

V roce 1990 byl trest smrti zrušen novelou trestního zákona a následně byl zákaz trestu smrti potvrzen na ústavní úrovni Listinou základních práv a svobod v článku 6, odstavci 3. Nejvyšším trestem v České republice je tak nyní odnětí svobody na doživotí. Zrušení trestu smrti bylo považováno za krok směrem k lidskosti a demokracii a symbolizovalo odmítnutí totalitního režimu.¹⁵⁶

5 Vybrané procesy a justiční vraždy

Justiční vražda je termín používaný k popisu situace, kdy dojde k popravě osoby ze strany státního úřadu nebo soudního systému, přičemž tato poprava je prováděna ve jménu zákona a spravedlnosti. Justiční vražda je tedy legální poprava, kterou schválí a provádí autorita státu, jako trest za spáchání závažného trestného činu.

5.1 Popravy v Československu

5.1.1 Rudolf Slánský

Rudolf Slánský byl český židovský komunista, který byl významnou postavou v komunistickém režimu v Československu po druhé světové válce. Je známý především svou rolí v politických procesech 50. let, během nichž bylo mnoho osob obviněno z protistátní činnosti, sionismu a spiknutí proti komunistické vládě.

Proces s Rudolfem Slánským, známý také jako Proces s vedením protistátního spikleneckého centra, byl politickým procesem, který se konal v roce 1952 v Československu a byl nástrojem politického pronásledování a výstrahy. Proces byl koncipován na nátlak Sovětského svazu a byl součástí kampaně proti tzv. židovským komunistům a údajným "sionistickým buržoazním nacionalistům."

¹⁵⁵ Po roce 1989 začal legislativní maraton náprav: Zrušení trestu smrti i humanizace vězení. Česká justice [online]. 2019 [cit. 2023-10-29]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2019/11/roce-1989-zacal-legislativni-maraton-naprav-zruseni-trestu-smrti-i-humanizace-vezeni/>

¹⁵⁶ Tamtéž

Hlavním obviněným byl Rudolf Slánský, významná postava komunistické strany v Československu. Obvinění byli zatčeni v listopadu 1951 a byli obviněni z různých trestných činů, včetně špionáže, trockismu, titoismu, spiknutí proti republice a záškodnictví. Politický proces s obviněnými probíhal od 20. do 27. listopadu 1952 a byl zinscenován za účelem varování a výstrahy všem komunistickým státům proti odchylkám od sovětské politiky. Stalin chtěl zabránit odcizení dalších lidově demokratických států a udržet si kontrolu. Během procesu bylo vyhlášeno 11 rozsudků smrti a tři rozsudky doživotí. Tento politický proces byl později kritizován za jeho politický charakter a antisemitismus. Rozhodnutí o vině a trestu bylo de facto ovlivněno politickými mocnostmi, a nikoli nezávislým soudem.¹⁵⁷

5.1.2 Helidor Píka

Smrt generála Helidora Píka, je považována za jednu z prvních justičních vražd, kdy se osoba stala obětí politických procesů. Píka byl význačnou postavou československé armády a hrál klíčovou roli během první a druhé světové války. V roce 1915 dokončil studium gymnázia a jeho dětským snem bylo pohybovat se v oblasti farmacie. Po dokončení gymnázia Píka pracoval v místní městské lékárně a jeho další plány byly studium medicíny. Vzhledem k právě probíhající první světové válce se plány neuskutečnily. Absolvoval tříměsíční školu pro záložní důstojníky a následně byl poslán na ruskou frontu. Z války se vrátil jako poručík s vyznamenáním a bylo jasné, že sen o farmacii se neuskuteční.¹⁵⁸

V meziválečném období Píka nejprve vystudoval vojenskou školu ve Francii a následně byl učitelem na Vojenské akademii v Hranicích. Postupem času se dostává i do státní sféry. Především díky své vzdělanosti a odbornosti získal post vojenského atašé v Bukurešti. Před začátkem německé okupace se ještě stihl vrátit do Prahy a získat titul plukovníka.¹⁵⁹

Po začátku okupace míří do exilu do Rumunska, kde díky němu vzniká zahraniční odboj. Poté se musel přes Istanbul přesunout do Moskvy, kde od května 1941 má na povel tzv. československou vojenskou misi, která byla spojená

¹⁵⁷ SLUŠNÝ, Jaromír. Velké procesy. V Praze: XYZ, 2021. ISBN 978-80-7597-779-3. s. 200-220.

¹⁵⁸ FRANCEK, Jindřich. Velké dějiny zemí Koruny české. Praha: Paseka, 2011. ISBN 978-80-7432-115-3. s. 556.

¹⁵⁹ Tamtéž

s londýnskou exilovou vládou. Po návratu do země v roce 1945 Píku čeká nemilé překvapení, stal se totiž politickým terčem komunistů za odbojovou reprezentaci londýnské exilové vlády. Píkovi byl nejprve napíchnut telefon, následně v únoru 48 byl vyhozen z armády a koncem května téhož roku byl zatčen a obviněn z velezrady a sabotáže československých jednotek v SSSR. Spolu s Píkou byl obviněn také jeho syn, ale ten byl později propuštěn.¹⁶⁰

O půl roku později byl Píka odsouzen k trestu smrti provazem. Právní zástupce následně se zmatečnými stížnostmi a žádostmi o milost neuspěl. Následně se za Píku postavil i tehdejší ministr obrany, ale ani tento fakt situaci nezměnil. K popravě došlo v brzkých ranních hodinách dne 21.června 1949 v plzeňské věznici na Borech. Píka byl rehabilitován v roce 1968, kdy Vyšší vojenský soud zrušil rozsudek a generála prohlásil za nevinného. V roce 1991 byl in memoriam propůjčen Píkovi Řád generála M.R. Štefánika. Generál Píka byl prezidentem republiky v roce 1992 povýšen na armádního generála.¹⁶¹

5.1.3 Zavražděný rolník Václav Junek

V polovině 20. století došlo k vraždě předsedy Místního národního výboru v Koubalově Lhotě. Z vraždy Vladimíra Mandíka byli bez jakýchkoliv důkazů obviněni rolníci Václav Junek a Alois Máša, kteří měli nějaké pracovní spory s obětí. Vzhledem k tomu, že se jednalo o akt politického terorismu, případ převzalo krajské velitelství StB v Českých Budějovicích. Tamní vyšetřovatel pod tlakem z vyšších pozic musel objasnit čin co nejdříve. Pouhých šest dní vyšetřování a Junek se přiznal. Nutno podotknout, že Junek byl po celou dobu ve vazbě a často vyslýchán několik hodin. Veřejný proces proběhl 8. a 9. března roku 1951. Junek popřel svou vinu, avšak předešlé přiznání mělo větší váhu. Junek a další dvě osoby byli popraveni o pět dní později. Rodiny pozůstalých se o několik let později obrátily na ministerstvo vnitra ohledně znovu prošetření případu a objasnění skutečností. Během vyšetřování bylo zjištěno, jakým způsobem probíhalo vyšetřování a jakým způsobem byl Junek vyslýchán. Vyšetřovatelé pod tlakem strany museli dostat co nejdříve z obviněného přiznání. Výsledky trvaly 24 hodin, během kterých byl Junek bit a hladověl. Během vyšetřování tedy bylo zjištěno, že

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 557.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 558-560.

k přiznání došlo pod absolutním nátlakem. Další důkazy prokazující vinu nebyly, a právě proto rehabilitační soud dne 27.10. 1965 všechny tři zprostil obžaloby.¹⁶²

Synové zesnulého otce na základě rozhodnutí rehabilitačního soudu podali v roce 2004 žalobu na stát s požadavkem odškodného za propadlý majetek, psychickou i morální újmu, která byla způsobena zabitím otce. Žaloba byla Obvodním soudem Praha 4 zamítnuta. Soud ve svém rozhodnutí přiznal, že šlo o justiční vraždu. Zamítnutí bylo odůvodněno tím, že rodina v 60. letech byla již částečně (ale nedostatečně) odškodněna a že v současné době není žádný právní předpis, který by umožňoval žádat o další odškodné z dob státní nesvobody. Rozhodnutí obvodního soudu poté potvrdil jak Městský soud v Praze, tak i Nejvyšší soud. Následná podaná ústavní stížnost byla zamítnuta, kdy v odůvodnění stojí *"Není totiž v hospodářských možnostech státu, vzhledem k délce totalitního období a rozsahu porušování lidských práv, napravit, respektive odškodnit v nynější době v plné výši veškerá protiprávní jednání, kterých se stát tehdy na svých občanech dopustil."*¹⁶³

Příbuzný Pavel Junek, se pokusil o očistu jména zabitého Václava. Podal žalobu na stát, ve které žádal o vydání rozhodnutí, které bude konstatovat, že „vykonáním trestu smrti byl na sedláku Junkovi a jeho rodině spáchán trestný čin genocidy.“¹⁶⁴ Po domluvě s žalobcem došlo k uzavření smíru. Pražským městským soudem bylo ministerstvu vnitra nařízena povinnost vydání písemné omluvy za využití České tiskové kanceláře.¹⁶⁵

¹⁶² Vražda v Koubalově Lhotě. Policie.cz [online]. 2022 [cit. 2023-10-27]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/vrazda-v-koubalove-lhote.aspx>

¹⁶³ Komunisti jim popravili otce, potomci rolníka odškodnění nevysoudili. Lidovky.cz [online]. 2013 [cit. 2023-10-28]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/potomci-rolnika-popraveného-komunisty-odškodneninevysoudili.A130328_154942_ln_domov_vs

¹⁶⁴ V 50. letech ho popravili za vraždu, ač chyběly důkazy. Ministerstvo se nyní omluvilo. Aktualne.cz [online]. 2013 [cit. 2023-10-28]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/ministerstvo-se-omluvilo-za-justicni-vrazdu-rolnika-junka-v/r~7f9c143eb6da11ea9d470cc47ab5f122/>

¹⁶⁵ Tamtéž.

5.2 Popravy ve světě

5.2.1 Americká poprava manželů

V roce 1953 proběhla ve státě New York historicky první poprava civilistů odsouzených za špionáž. Případ manželů Rosenbergových zůstává předmětem značných historických sporů, přičemž někteří kritici označují jejich popravu za justiční vraždu. Julius Rosenberg byl 17. června 1950 zatčen pro podezření ze špionáže a obviněn z vedení špionážní skupiny, která předávala Sovětskému svazu přísně tajné informace týkající se atomové bomby. Ethel byla zatčena o dva měsíce později. Manželé Julius a Ethel Rosenbergovi byli američtí občané, kteří byli obviněni z toho, že byli špióny pro Sovětský svaz během studené války. Jejich případ je stále značně kontroverzní a historicky významný. Julius a Ethel Rosenbergovi byli zatčeni v roce 1950 a postaveni před soud, kde byli obviněni z předávání tajných informací týkajících se jaderných zbraní Sovětskému svazu. Jejich soudní proces byl velmi kontroverzní, a to zejména kvůli otázkám ohledně důkazů a postupů státního zastupitelství. Rosenbergovi byli v roce 1951 shledáni vinnými ze špionáže a odsouzeni k trestu smrti. Jejich poprava na elektrickém křesle proběhla v roce 1953. Tento případ vyvolal mnoho debat ohledně spravedlnosti soudního procesu. Někteří tvrdí, že byli oběťmi politicky motivovaného pronásledování v době protikomunistické hysterie, zatímco jiní považují jejich činy za vážnou hrozbu pro národní bezpečnost a obhajují jejich trest smrti. Rosenbergovi zůstávají kontroverzní postavou v dějinách Spojených států a studené války a jejich případ stále vyvolává vášnivé debaty ohledně spravedlnosti a politických faktorů spojených s jejich popravou.¹⁶⁶

5.2.2 Francouzská poprava nevinného

V roce 1796 došlo ve Francii k jednomu z nejznámějších justičních omylů, když byla Josephu Lesurquesovi useknuta hlava. *"Případ Lesurques dodnes platí za klasický příklad justiční vraždy. Joseph Lesurques byl popraven za účast na vražedném loupežném přepadení poblíž Paříže v dubnu 1796. Dne 10. března 1797,*

¹⁶⁶ Julius and Ethel Rosenberg executed for espionage. History [online]. 2009 [cit. 2023-10-28]. Dostupné z: <https://www.history.com/this-day-in-history/rosenbergs-executed>.

přestože se zapřísahal o své nevině a že jeho nevina byla potvrzena jedním ze spoluodsouzců, byl popraven."¹⁶⁷

V roce 1736 došlo k obzvláště brutálnímu nočnímu přepadení poštovního vozu, které jelo z Paříže do Lyonu. Řidič ležel mrtvý na sedadle s ranami na hrudi a s hrdlem podříznutým tak, že hlava byla téměř oddělena od trupu. Lesqueres se přistěhoval do Paříže s rodinou až nějakou dobu po události. Během procházky městem potkal svého známého, se kterým v osudný den loupeže poobědval v jednom hostinci kousek za Paříží v blízkosti události. Známý zrovna mířil na úřad a Joseph se rozhodl, že ho doprovodí, aniž by věděl, že toto rozhodnutí ho bude v budoucnu stát život. V ten samý den byla obsluha hostince vypovídát, že v den loupeže viděli v hostinci bandu, jak mění koně a baví se s náhodnými cizinci. Pracovníci hostince poté zahlédli na úřadě Lesquere a všichni začali tvrdit, že on je jedním z pachatelů. Následovalo zatčení obou mužů, kdy se svědci jednohlasně shodli, že poznali Lesquera, zatímco jeho známý byl následně propuštěn. Joseph Lesquere byl tedy obviněn a postaven před soud, Otec od rodiny po celou dobu tvrdil, že je nevinný a že má alibi. Jeho alibi bylo následně potvrzeno u soudu větším množstvím osob, avšak tvrzení očitých svědků má nejvyšší důkazní hodnotu. Další dvě obviněné osoby se později přiznaly, že ony byly součástí a u soudu tvrdily, že Lesquere není jejich členem. Tlak společnosti najít a odsoudit viníky situaci taky nepomáhala a rozsudek zněl jasně - trest smrti vykonán gilotinou.¹⁶⁸

Výkon trestu byl nařízen na 10.března 1797. Neprávem odsouzený Joseph Lesquere si v tento den oblékl neposkvřenou bílou košili, aby i v posledních chvílích svého života ukázal světu, že je nevinný. Ostatní dva odsouzceni, členové bandy, i v den poprav tvrdili, že dotyčný Lesquere nebyl součástí, ale je pouze podobný jinému muži. Tvrzení dvou banditů nebylo bráno v potaz vůbec, situaci to vůbec nezměnilo a všichni muži byli popraveni. Dva z nich právem a Joseph Lesquere neprávem. „*Tento případ má význam i pro současnost. Za prvé ukazuje,*

¹⁶⁷ BEST, Cornelia C. Trest smrti v německo-českém porovnání. Brno: Doplněk, 1996. ISBN 80-85765-56-x. s. 42.

¹⁶⁸ 1796: Lesurques, wrongly, and Couriol, rightly, for robbing the Lyons Mail. ExecutedToday.com [online]. 2009 [cit. 2023-10-27]. Dostupné z: <https://www.executedtoday.com/tag/joseph-lesurques/>

*jak pochybné mohou být výpovědi svědků, byť se zdají sebečestnější a sebepravdivější, a za druhé, jak může řada náhod vtáhnout do smrtelné smyčky i zcela nevinného člověka. Všechny okolnosti tohoto případu hovoří pro to, že by byl Lesurques odsouzen i podle dnešního trestního práva."*¹⁶⁹

6 Trest smrti v současnosti

Na evropském kontinentu existuje přes 40 států, a i v dnešní době zde stále nalezneme stát, ve kterém se užívá nejvyššího trestu. Bělorusko je jediným evropským státem, kde stále lze potrestat smrtí. Trest smrti je součástí běloruského právního řádu od roku 1991, kdy tento stát získal nezávislost. Výkon tohoto trestu je inspirován sovětským způsobem. Při popravě stojí osoba čelem vzad a výstřelem do zátylku je trest vykonán. Za více než deset deliktů, které jsou spojeny s vraždou, se trestá smrtí. V souvislosti s válkou na Ukrajině běloruský prezident na začátku roku 2023 podepsal nový zákon, který umožňuje trestat smrtí také státní úředníky a vojáky, kteří jsou odsouzení za velezradu.¹⁷⁰

Trest smrti v USA není federálně zakázán a je v kompetenci jednotlivých států. Každý stát má své vlastní zákony týkající se trestu smrti a mnoho států stále uznává a praktikuje tuto formu trestu. Tento trest užívá přes dvacet států. Patří sem například Texas, Florida, Nebraska a spousta dalších. Způsob této úpravy, že si každý stát rozhoduje o trestu smrti nezávisle, je hodně kritizován. Způsob poprav je ve státech také rozdílný, nejčastěji se ale užívá elektrické křeslo a smrtící injekce. Některé státy mají plynové komory a jiné zase třeba způsob oběšením. Jižní Karolína zavedla zákon, že si odsouzený musí vybrat mezi křeslem a zastřelením.¹⁷¹ Nejvyšším počtem odsouzených lidí na trest smrti disponuje stát California, kdy podle statistik v roce 2021 bylo odsouzeno téměř 700 lidí a rok 2022 tomu bylo

¹⁶⁹ BEST, Cornelia C. Trest smrti v německo-českém porovnání. Brno: Doplněk, 1996. ISBN 80-85765-56-x. s. 44.

¹⁷⁰ Russia ally Belarus brings in death penalty for high treason. The Guardian [online]. 2023 [cit. 2023-10-23]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2023/mar/09/russia-ally-belarus-brings-in-death-penalty-for-high-treason>.

¹⁷¹ America's death map: Which US states still have capital punishment, and who uses it the most? [online]. 2021 [cit. 2023-10-25]. Dostupné z: <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/death-penalty-us-states-map-b1932960.html>

stejně. Na druhém místě je za poslední roky Florida, zde je počet o polovinu menší a dochází zde k odsouzení přibližně 340 lidí ročně. Třetici uzavírá stát Texas, zde je podle dostupných statistik z roku 2022 tendence třetinová oproti Floridě, v loňském roce počet nepřesáhl dvě stovky odsouzených.¹⁷²

6.1 Mezinárodní dokumenty týkající se trestu smrti

Na mezinárodní úrovni existují různé dokumenty, které se týkají trestu smrti a byly vytvořeny různými organizacemi. Všeobecnou deklaraci lidských práv z roku 1948, která, ačkoli nezakazuje přímo trest smrti, zdůrazňuje význam práva na život. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech z roku 1966, který trest smrti umožňuje, ale pouze za specifických okolností, například v případě válečných zločinců, a vyžaduje spravedlivý soudní proces. Druhý opční protokol k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech z roku 1989, který se snaží trest smrti zrušit, s výjimkou mimořádných vojenských situací. Rezoluce Valného shromáždění OSN týkající se moratoria na použití trestu smrti, které v letech 2007 až 2016 vyzývaly k pozastavení poprav s cílem postupného zrušení trestu smrti. Rada Evropy má svou vlastní Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv z roku 1950, která trest smrti povoluje jen v omezených situacích. Kromě toho existují i regionální úmluvy, jako například Americká úmluva o lidských právech a Africká charta lidských práv, které omezují použití trestu smrti v rámci svých regionů. Tyto mezinárodní dokumenty slouží k ochraně lidských práv a omezení použití trestu smrti ve světě.¹⁷³

¹⁷² The Death Penalty in 2022: Year End Report [online]. 2021 [cit. 2023-10-25]. Dostupné z <https://deathpenaltyinfo.org/facts-and-research/dpic-reports/dpic-year-end-reports/the-death-penalty-in-2022-year-end-report>

¹⁷³ Trest smrti. Asociace pro mezinárodní otázky [online]. 2017, 1.(1.), 4-6 [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: https://www.studentsummit.cz/wp-content/uploads/2019/02/HRC_trest_smrti.pdf

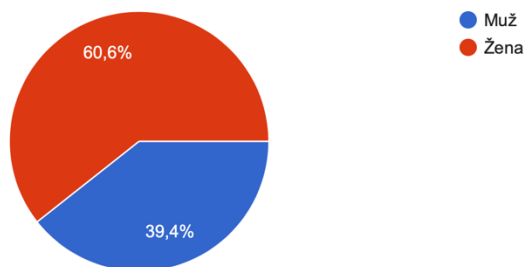
7 Praktická část

7.1 Vyhodnocení dotazníku

Otázka č. 1

Pohlaví

Pohlaví
353 odpovědí

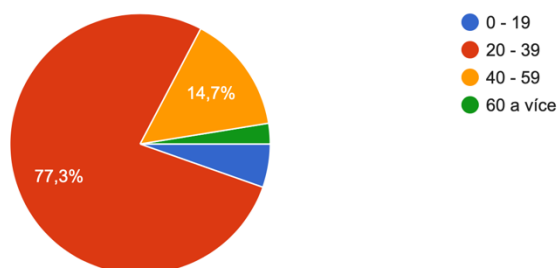

Z grafu č.1 vyplývá jakého pohlaví byli respondenti. Z 354 zaznamenaných odpovědí je zřejmé, že dotazníku se účastnilo více žen než mužů.

Otázka č.2

Věk

Věk
353 odpovědí

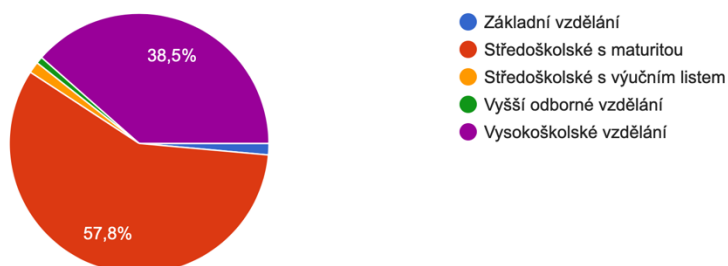
V grafu č.2 je vidět, že více než $\frac{3}{4}$ respondentů jsou osobami ve věkovém rozmezí 20-39 let. Téměř $\frac{1}{4}$ tvoří osoby ze skupiny střední a starší dospělosti. Respondentů mladších 20 let odpovídalo devatenáct a nejmenší počet respondentů jsou osoby, kterým je 60 a více let.

Otázka č.3

Nejvyšší dokončené vzdělání

Dosažené vzdělání

353 odpovědí

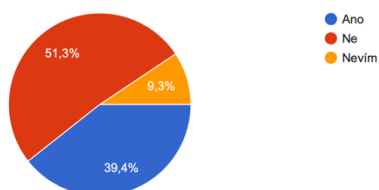
Tabulka č.3 nám ukazuje, že nejvíce respondentů jsou lidé, které mají dokončené středoškolské vzdělání s maturitou. Druhou nejvíce početnou skupinu tvoří lidé, kteří mají dokončené vysokoškolské vzdělání.

Otázka č.4

Je správné, aby by měl stát či společnost možnost odejmout právo na život?

Je správné, aby by měl stát či společnost možnost odejmout právo na život?

353 odpovědí

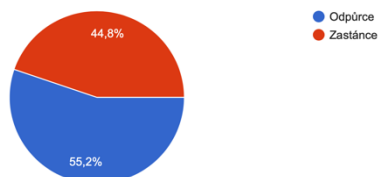

V této otázce, mě zajímal názor společnosti na to, zda je správné, aby autorita měla právo rozhodovat o životech druhých tím, že vynese rozsudek, který odsuzuje k smrti. Ze všech respondentů, je 181 lidí, kteří jsou zásadně proti tomu. V opačném případě se našlo 139 lidí, kteří jsou pro a zbylých 33 nemá ve své odpovědi jasno.

Otázka č.5

Jste odpůrci anebo zastánci trestu smrti?

Jste odpůrci a nebo zastánci trestu smrti?
353 odpovědí

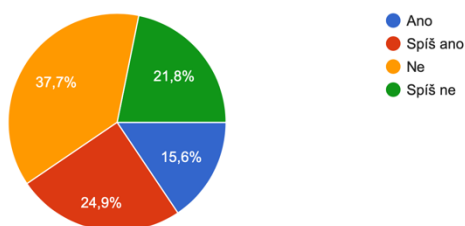

Má z nejdůležitějších a klíčových otázek, kvůli které tento dotazník vznikl, ukazuje, že společnost je více nakloněná proti trestu smrti. Ze všech respondentů je více než polovina odpůrců a to konkrétně 195 osob. Menšinu tvoří zastánci trestu smrti, kterých je 158.

Otázka č.6

Jste pro znovuzavedení trestu smrti v Česku?

Jste pro znovuzavedení trestu smrti v Česku?
353 odpovědí

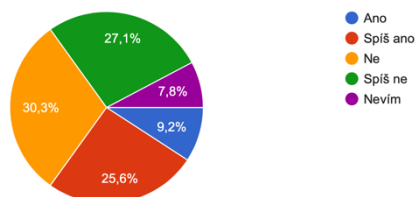

Podle této tabulky, je 133 osob proti znovuzavedení tohoto trestu u nás. Druhou nejpočetnější skupinou jsou lidé, kteří si nejsou stoprocentně jistí, ale jsou spíš pro zavedení. V 77 případech si respondenti nejsou také stoprocentně jistí, ale jejich názor je, že trest smrti u nás by spíš znovuzaveden neměl být. Pouze v 55 odpovědích jsou názory pro znovuzavedení.

Otázka č.7

Je trest smrti dostatečným zadostiučiněním pro oběti a pozůstalé?

Je trest smrti dostatečným zadostiučiněním pro oběti a pozůstalé?
347 odpovědí

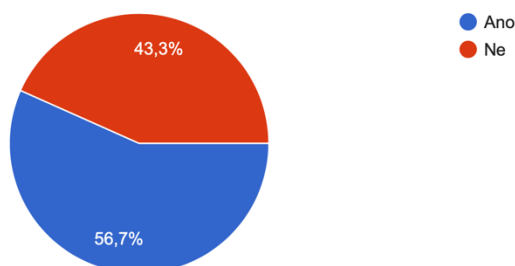

Argument, že trest smrti je dostatečným zadostiučiněním je často opakován a z toho důvodu, mě zajímal pohled společnosti na toto tvrzení. V 105 případech si jsou lidé jisti, že potrestat někoho smrtí není dostatečný zadostiučinění. Největší skupinu tvoří ti, kteří neví anebo váhají, zda ano nebo ne. A pouze 32 lidí si myslí, že je to dostatečné zadostiučinění.

Otázka č.8

Je podle Vás doživotí nejvyšší adekvátní trest?

Je podle Vás trest doživotí nejvyšší adekvátní trest?
353 odpovědí

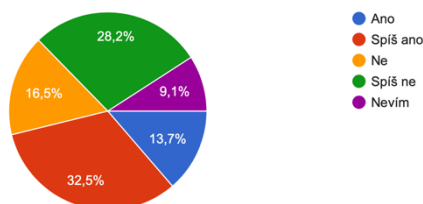
Tato otázka souvisí s otázkou předchozí a v tomto případě, jsou respondenti více nakloněni k tomu názoru že výjimečný trest doživotí ve smyslu §54 TZ je nejvyšším adekvátním trestem. „*Výjimečným trestem se rozumí jednak trest odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let, jednak trest odnětí svobody na doživotí.*

*Výjimečný trest může být uložen jen za zvlášť závažný zločin, u něhož to trestní zákon dovoluje.*¹⁷⁴ Konkrétně 153 respondentů je toho názoru, že odnětí svobody na doživotí není nejvyšším adekvátním trestem.

Otázka č.9

Vedla by hrozba trestu smrti ke snížení kriminality?

Vedla by hrozba trestu smrti ke snížení kriminality?
351 odpovědí

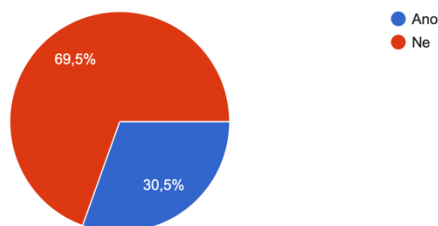

Jedním z nejčastějších argumentem pro trest smrti, je, že má tzv. odstrašující charakter. V tabulce č.9 můžeme vidět, že 119 lidí si není úplně jisto, ale je toho přesvědčení, že trest smrti má odstrašující charakter. Druhou nejpočetnější skupinou jsou ti, kteří jsou toho názoru, že spíš ne.

Otázka č.10.

Měla by být v demokratickém státě uplatněna zásada oko za oko, zub za zub?

Měla by být v demokratickém státě uplatněna zásada "oko za oko, zub za zub"?
351 odpovědí

Z grafu č.10 je patrné, že většina společnosti není toho názoru, že by nejstarší právní zásada měla být zachována i v dnešní době.

¹⁷⁴ Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, § 54.

Závěr

V závěru mé diplomové práce s názvem "*Trest smrti v dějinách lidstva a jeho historický vývoj na území českých zemí do roku 1990*" lze konstatovat, že téma trestu smrti má hluboké kořeny v historii a právních dějinách našich společností. Práce mi umožnila prostudovat různé aspekty tohoto kontroverzního trestu a jeho proměny. Na základě pečlivého zkoumání historických pramenů, právních dokumentů a právních postupů lze vyvodit několik klíčových závěrů.

Jedním z klíčových zjištění této práce je, že historický vývoj trestu smrti na území českých zemí byl značně ovlivněn dobovými společenskými, kulturními a právními souvislostmi. Po dlouhou dobu mělo trestní právo soukromoprávní charakter, takže předchůdcem trestu smrti byl institut krevní msty. Institut krevní msty, který umožňoval oběti nebo jejich rodinám vykonat krevní pomstu, hrál v historii trestu smrti v českých zemích významnou úlohu. Tento institut často vedl k exekuci trestu smrti jako formu odplaty za spáchaný trestný čin. Chyběla zde právní kodifikace, která by určovala, jaké případné skutky se trestají smrtí a jakým způsobem. Postupem času se krevní msta začala omezovat a trestní právo získává pomalu charakter práva veřejného. Nejprve je to panovník, který je chráněn zákony. Soudnictví obecně, ale především popravy se po dlouhou dobu vykonávalo pouze na dvoře panovníka. Trest smrti byl vnímán jako nástroj odvety a zastrašení, což vedlo k někdy krutým a nehumánním způsobům popravy.

S postupným společenským vývojem, nám v období středověku dochází k právní diferenciaci. Z důvodu dlouholeté absence právní úpravy, se trest smrti po dlouhou dobu vykonával v každé části našich zemí odlišně. Způsoby trestu smrti se lišily podle toho, jaký společenský status měli pachatelé. Právo šlechtické se často uchýlilo k čestným způsobům popravy, zatímco městské právo projevilo velkou krutost při výkonu trestu. Ti, kteří byli nadáni pravomocí rozhodovat a trestat smrtí dost často trestali podle svého uvážení. Období 16. století nám přineslo zlom v právních kodifikacích, neboť v roce 1500 díky Vladislavskému zřízení zemskému, jsme měli první kodifikaci zemského práva. Tento zákoník ovlivnil právní úpravu trestu smrti na území českých zemí. Vladislavské zřízení zemské upravovalo podmínky, za kterých mohl být tento trest aplikován, a způsoby, jakými měl být prováděn. Zřízení zemské Vladislava Jagellonského tak přispělo k

jednotnému právnímu rámci v českých zemích a upravilo použití trestu smrti podle tehdejších norem a zvyklostí.

Na úrovni městského práva, v roce 1579 vznikl Koldínův zákoník, který byl právním dokumentem, který upravoval městská práva v království českém. Tento zákoník a sloužil k regulaci práv a povinností městských obyvatel. Vzhledem k povaze tohoto právního dokumentu nebyl primárně zaměřen na trestní právo a trest smrti, ale na městské právní záležitosti. Tahle praxe často zahrnovala veřejné popravy a byla orientována na demonstraci moci a autority státu.

Během staletí docházelo k postupným proměnám v právním a etickém chápání trestu smrti. Dalším významným mezníkem v historii trestu smrti na území českých zemí bylo vydání Hrdelního řádu Josefa II., který značně omezil použití trestu smrti a zavedl stanovy pro jeho aplikaci. Tento vývoj pokračoval až do období vzniku samostatného Československa.

Historie Československa zahrnuje období, kdy byl trest smrti používán k potlačení politických oponentů a k zakrytí represí. Za okupace a v době politických procesů v 50. letech se trest smrti stal nástrojem vlády k odstranění nepohodlných osob. Tato praxe odkazuje na temnou kapitolu naší historie, kde byla lidská práva a spravedlnost zneužívány pro politické cíle.

Celkově lze konstatovat, že vývoj trestu smrti na území českých zemí ilustruje proměny společnosti a postupný posun od trestu smrti jako nástroje pomsty k trestu smrti jako prostředku nápravy pachatelů a ochrany společnosti.

V závěru jsem došel k názoru, že trest smrti by měl být považován za legitimní možnost výkonu trestu v některých extrémních případech. Je nezbytné zdůraznit, že tím neříkám, že by trest smrti měl být automaticky uvalen ve všech případech těchto trestných činů. Naopak, jsem přesvědčen, že jeho uvalení by mělo být posuzováno individuálně, s důrazem na veškeré relevantní faktory a při zachování základního práva na spravedlivý soudní proces a práva na život. Důvodem pro zvažování trestu smrti v těchto případech je hlavně ochrana společnosti a prevence dalšího páchání hrůzných trestných činů těmito jednotlivci. Existuje určitá skupina pachatelů, pro kterou doživotní vězení nemusí představovat dostatečný odstrašující faktor, ba naopak, může jim poskytnout vysvobození z původního trestného činu. Tito jednotlivci mohou být nepopíratelně nebezpeční a trest smrti by mohl sloužit

jako preventivní opatření, které ochrání společnost. Tím nechci zpochybnit hodnotu lidského života ani důležitost lidských práv a svobod. Trest smrti by měl být vždy posuzován s maximální péčí, aby bylo zajištěno, že je spravedlivý a neexistují žádné pochybnosti o vině odsouzeného jednotlivce. Při ukládání trestu smrti by měly být uplatňovány nejvyšší standardy spravedlnosti a transparentnosti.

Cizojazyčné resumé

In the conclusion of my thesis entitled "The Death Penalty in the History of Mankind and its Historical Development in the Czech Lands until 1990" it can be stated that the topic of the death penalty has deep roots in the history and legal history of our societies. The thesis allowed me to study various aspects of this controversial punishment and its transformation. Based on a careful examination of historical sources, legal documents and legal procedures, several key conclusions can be drawn.

One of the key findings of this thesis is that the historical development of the death penalty in the Czech lands was greatly influenced by the social, cultural and legal context of the time. For a long time, criminal law had a private law character, so that the precursor of the death penalty was the institution of blood feud. The institution of blood feud, which allowed victims or their families to exact blood revenge, played an important role in the history of capital punishment in the Czech lands. This institution often led to the execution of the death penalty as a form of retribution for the crime committed. There was a lack of legal codification to determine what possible acts were punishable by death and in what manner. Over time, blood feuds began to be curtailed and criminal law slowly acquired the character of public law. At first it is the sovereign who is protected by the laws. Justice in general, but especially executions, was for a long time exercised only at the court of the monarch. The death penalty was seen as an instrument of retaliation and intimidation, which led to sometimes cruel and inhumane methods of execution.

With the gradual development of society, we experience legal differentiation in the medieval period. Due to the long absence of legal regulation, the death penalty was for a long time carried out differently in each part of our countries. The methods of capital punishment differed according to the social status of the perpetrators. The law of the nobility often resorted to honourable methods of execution, while urban law showed great cruelty in the execution of the sentence. Those who were endowed with the power to decide and punish by death quite often punished at their discretion. The period of the 16th century brought us a turning point in legal codifications, for in 1500, thanks to the Vladislav Land Law, we had the first codification of land law. This code influenced the legal regulation of the

death penalty in the Czech lands. Vladislav's Land Law regulated the conditions under which this punishment could be applied and the ways in which it was to be carried out. The Provincial Law of Vladislav Jagiellon thus contributed to a uniform legal framework in the Bohemian lands and regulated the application of the death penalty according to the norms and customs of the time.

At the level of municipal law, in 1579 the Koldín Code was created, which was a legal document regulating municipal rights in the Czech Kingdom. This code served to regulate the rights and obligations of the urban population. Due to the nature of this legal document, it was not primarily focused on criminal law and capital punishment, but on urban legal matters. This practice often involved public executions and was oriented towards demonstrating the power and authority of the state.

Over the centuries, there have been gradual changes in the legal and ethical understanding of capital punishment. Another important milestone in the history of capital punishment in the Czech lands was the issuance of the Order of the Throat of Joseph II, which greatly restricted the use of capital punishment and introduced statutes for its application. This development continued until the establishment of independent Czechoslovakia.

The history of Czechoslovakia includes a period when the death penalty was used to suppress political opponents and to cover up repression. During the occupation and the political trials of the 1950s, the death penalty became a tool used by the government to remove inconvenient persons. This practice refers to a dark chapter in our history where human rights and justice were abused for political ends.

Overall, the development of the death penalty in the Czech lands illustrates the changes in society and the gradual shift from the death penalty as an instrument of revenge to the death penalty as a means of reforming offenders and protecting society.

I conclude that the death penalty should be considered a legitimate sentencing option in certain extreme cases. It is necessary to stress that I am not saying that the death penalty should be automatically imposed in all cases of these crimes. On the contrary, I am convinced that its imposition should be assessed on an individual basis, taking into account all relevant factors and preserving the fundamental right

to a fair trial and the right to life. The main reason for considering the death penalty in these cases is to protect society and to prevent further commission of heinous crimes by these individuals. There is a certain group of offenders for whom life imprisonment may not be a sufficient deterrent but, on the contrary, may provide them with a release from their original crime. These individuals may be undeniably dangerous and the death penalty could serve as a preventive measure to protect society. This is not to question the value of human life or the importance of human rights and freedoms. The death penalty should always be judged with the utmost care to ensure that it is fair and that there is no doubt about the guilt of the convicted individual. The highest standards of fairness and transparency should be applied when imposing the death penalty.

Seznam použitých zdrojů

Odborná literatura

ADAMOVIÁ, Karolína a SOUKUP, Ladislav. Prameny k dějinám práva v českých zemích. 2., upr. vyd. Dokumenty (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010.

ADAMOVIÁ, Karolína. Dějiny českého soudnictví od počátků české státnosti do roku 1938. Praha: LexisNexis CZ, 2005. ISBN 90-86920-07-0.

BELISOVIÁ, N. ... a v prach se obrátíš aneb bídáci z Děčína. 1.st ed. Dolský mlýn, zs., 2017. ISBN 978-80-270-2341-7.

BEST, Cornelia C. Trest smrti v německo-českém porovnání. Brno: Doplněk, 1996. ISBN 80-85765-56-x.

FRANCEK, Jindřich. Velké dějiny zemí Koruny české. Praha: Paseka, 2011. ISBN 978- 80-7432-115-3.

GERLOCH, Aleš. Teorie práva. 8. aktualizované vydání. Právnické učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80- 7380-838-9.

HRUBÁ SMRŽOVIÁ, Petra, Vilém KNOLL a Alena RUNDOVIÁ. Mezníky českých právních dějin. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. V ysokoškolské učebnice (V ydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 9788073802516.

LATA, Jan. Účel a smysl trestu. Knihovnička LexisNexis. Praha: LexisNexis, 2007. ISBN 978-80-86920-24-5.

LIŠKA, Otakar. Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1989. 2., opr. a rozš. vyd. Sešity (Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR). Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu SKPV PČR, 2006. ISBN 80-86621- 09-x.

LYONS, Lewis. Historie trestu (Justiční tresty od dávných dob po současnost). Svojtka & Co, 2004. ISBN 80-7352-021-4.

MALÝ, Karel. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Praha: Leges, 2010. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-39-4.

MONESTIER, Martin a Vladimír ČÁDSKÝ. Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost. Vyd. druhé. Praha: Rybka Publishers, 1998. ISBN 80-7176-812- X.

SALÁK, Pavel a TAUCHEN, Jaromír (ed.). Československé trestní právo v proměnách věků: (sborník příspěvků). Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-5086-0.

SLUŠNÝ, Jaromír. Velké procesy. V Praze: XYZ, 2021. ISBN 978-80-7597-779-3.

SVÁTEK, Josef. Dějiny poprav a katů v Čechách. Mýtus. Praha: Havran, 2004. ISBN 80-86515-45-1.

SCHREIBER, Hermann. Trest smrti v dějinách lidstva. Praha: Naše vojsko, 2008. ISBN isbn:978-80-206-0975-5.

ŠINDELÁŘ, Vladimír. Cesta na popraviště. Písek: PRAAM, 2001. ISBN 80-903002-4-3.

VESELÝ, L.X.: Doživotí: autentické výpovědi doživotních vězňů. Praha: XYZ, 2007. 446 s. ISBN 978-80-87021-82-8.

VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel a KNOLL, Vilém. České právní dějiny. 3. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-575-3.

Právní publikace

Ústavní soud-senát ze dne: 23.4.1998, Sp. zn. / Č.j.: IV. ÚS 463/97

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů

Zřízení zemské království českého (dále jen VZZ), čl. 45. In: PALACKÝ, F.: Archiv český čili staré písemné památky české i moravské. Díl 5. Praha [s.n.], 1862

Řízení zemská Království českého z léta MCXLIX, 1882,

Zákon č. 117/1852 Ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění předpisů jej měnících a doplňujících ke dni 1. 1. 1927

Zákon č. 119/1873 Ř. z., jímž se zavádí nový řád soudu trestního

Zákon č. 117/1852 Ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění předpisů jej měnících a doplňujících ke dni 1. 1. 1927,

Zákon č. 91/1934 Sb., o ukládání trestu smrti a o doživotních trestech,

Zákon č. 37/1918 Sb., o prozatímní ústavě

Zákon č. 86/1950 Sb., Trestní zákon

Zákon č. 87/1950 Sb., Trestní řád.

Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon

Úplné znění č. 113/1973 Sb., Trestní zákon.

Zákon č. 175/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon

Články a publikace

<https://www.thecollector.com/marie-antoinette-death/>

[electric-chair-and-a-botched-execution-a-death-penalty-primer/](#)

<https://www.washingtonpost.com/news/retropolis/wp/2017/04/2>

JINDROVÁ, Jana. Trest smrti v historii českého státu. Plzeň, 2013. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta právnická.

Poslední vykonaný trest smrti v Československu: Psychopatického vraha oběsili před 30 lety. Česká justice [online]. 2019 [cit. 2023-10-29]. Dostupné z: <https://www.reflex.cz/clanek/historie/95726/posledni-vykonany-trest-smrti-v-ceskoslovensku-psychopatickeho-vraha-obesili-pred-30-lety.html>

Po roce 1989 začal legislativní maraton náprav: Zrušení trestu smrti i humanizace vězení. Česká justice [online]. 2019 [cit. 2023-10-29]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2019/11/roce-1989-zacal-legislativni-maraton-naprav-zruseni-trestu-smrti-i-humanizace-vezeni/>

Vražda v Koubalově Lhotě. Policie.cz [online]. 2022 [cit. 2023-10-27]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/vrazda-v-koubalove-lhote.aspx>

Komunisti jim popravili otce, potomci rolníka odškodnění nevysoudili. Lidovky.cz [online]. 2013 [cit. 2023-10-28]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/potomci-rolnika-popraveného-komunisty-odškodněnínevysoudili.A130328_154942_in_domov_vs

V 50. letech ho popravili za vraždu, ač chyběly důkazy. Ministerstvo se nyní omluvilo. Aktualne.cz [online]. 2013 [cit. 2023-10-28]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/ministerstvo-se-omluvilo-za-justicni-vrazdu-rolnika-junka-v/r~7f9c143eb6da11ea9d470cc47ab5f122/>

Julius and Ethel Rosenberg executed for espionage. History [online]. 2009 [cit. 2023-10-28]. Dostupné z: <https://www.history.com/this-day-in-history/rosenbergs-executed>.

1796: Lesurques, wrongly, and Couriol, rightly, for robbing the Lyons Mail. ExecutedToday.com [online]. 2009 [cit. 2023-10-27]. Dostupné z: <https://www.executedtoday.com/tag/joseph-lesurques/>

ussia ally Belarus brings in death penalty for high treason. The Guardian [online]. 2023 [cit. 2023-10-23]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2023/mar/09/russia-ally-belarus-brings-in-death-penalty-for-high-treason>.

America's death map: Which US states still have capital punishment, and who uses it the most? [online]. 2021 [cit. 2023-10-25]. Dostupné z:

<https://www.independent.co.uk/news/world/americas/death-penalty-us-states-map-b1932960.html>

The Death Penalty in 2022: Year End Report [online]. 2021 [cit. 2023-10-25]. Dostupné z <https://deathpenaltyinfo.org/facts-and-research/dpic-reports/dpic-year-end-reports/the-death-penalty-in-2022-year-end-report>

Trest smrti. Asociace pro mezinárodní otázky [online]. 2017, 1.(1.), 4-6 [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: https://www.studentsummit.cz/wp-content/uploads/2019/02/HRC_trest_smrti.pdf

Epravo.cz [online]. 2013 [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/ucel-trestu-89770.html>

Chammurabiho zákoník. Iuridictum [online]. 2013 [cit. 2023-10-31]. Dostupné z: https://iuridictum.pecina.cz/w/Chammurabiho_zakonik.

<https://www2.gov.bc.ca/gov/content/justice/criminal-justice/corrections/about-us/history/youth/1890>.

JÍLEK, Petr. TREST SMRTI. Brno, 2007. Bakalářská práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně.

<https://eurozpravy.cz/magazin/ke-schvaleni-ordaly-jak-vypadalo-stredoveke-pravo.eb116b3a>

<https://www.zapadoceskebaroko.cz/cz/zajimavosti/trestni-zakonik-josefa-i>